

Přítomnost

R O Č N Í K V.

V P R A Z E 8. B Ř E Z N A 1 9 2 8.

Č Í S L O 9.

P O Z N Á M K Y

Vyhledky do budoucnosti.

»Venkov«, který má vytříbený smysl pro fakta všude, kde agrární strana je silná a na koni, přinesl úvodník, v němž se zabývá budoucím vývojem naší politiky. Konstatuje: osm politických stran je u nás tak stabilisováno, že třeba počítati s tím, že

»žádná z nich nebude smetena v dohledné době a žádná nezesílí mimořádným způsobem... Vědí to dobře i socialističtí politikové. Mluvte s kterýmkoliv předákem sociální demokracie, každý vám řekne: »O příštích parlamentních volbách můžeme vzrůst asi o 20 procent.« Co to znamená? Že sociální demokracii může přibýti asi pět mandátů. — Mluvíte-li s předákem národních sociálů, řekne vám: »Pokládáme okolnost, že si naše strana udržuje své staré posice, za velký úspěch. Po rozkolu s Vrbenským, Stříbrným, po různých událostech ve straně — lze mluvit o úspěchu, nebyla-li strana zeslabena.« — Zeptáte-li se socialistů po mínění o komunistech, dovíte se: »V příštích volbách ubude jim nejméně deset, spíše však patnáct procent hlasů.« Nuže, podle úsudku socialistických vůdců lze počítat, že by se v příštích parlamentních volbách změnil poměr sil takto: komunisté 35 mandátů a obě socialistické strany místo dnešních 57 mandátů asi 63—65. Pro vytvoření vládní většiny přichází v úvahu u socialistického bloku jen těchto 65 socialistických poslanců. Do většiny v parlamentě schází tedy ještě 90 poslanců. Kdyby se socialistům podařilo porazit dnešní koalici, sami nic nezmohou. V příští vládní koalici — kdyby ji chtěli budovat — musejí mít občanské strany většinu.«

Sympatisujeme s fakty, at přicházejí odkudkoliv, tedy i když k nám jdou z »Venkova«. V zápalu boje se někdy ztrácí perspektiva — je tedy občas dobře si vše spočítat. Souhlasíme, že vývoj v nejbližší budoucnosti asi nepřinese nic sensačnějšího, než co tu předpověděl »Venkov«. Poměrné volební právo je vůbec nepřiznivě velkým přesunům mezi stranami a hodí se dobře k tomu, aby konservovalo jejich državy. Ale zdá se nám, že »Venkov« polemizuje s názory, které nikdo rozumný nevyslovuje ani nemá. Nevíme o žádném socialistovi, který by počítal s tím, že po příštích volbách budou socialisté sami moci vytvořit vládu, ani v tom případě, že by se naučili od občanských stran umění, jak se dohodnout s těmi Němci, kteří jsou jim zájmem a názory blízko. Jde o něco jiného. O to, zůstane-li i po parlamentních volbách tato vláda pravice nebo bude-li nahrazena vládou středu, t. j. koalici občanských stran se socialisty. To jest otázka pouhých šesti mandátů, o které má dnešní koalice v parlamentě většinu. Podaří-li se socialistům dobyt těchto šest mandátů — což je zcela v okruhu možnosti i pravděpodobnosti —, bude tato vláda musit ustoupit jiné. »Venkov« tedy polemizuje poněkud na prázdno, o něčem, co nikdo netvrdí.

Soudíme však, že by neměla býti přehlížena jedna cenná informace, kterou »Venkov« v témže článku podává o úmyslech koalice. V opozici je rozšířeno mínění, že, kdyby volby do zemských a okresních výborů ukázaly, že vláda ztrácí svou šestihla-

sovou většinu v parlamentě, byla by vláda morálně povinna vypsat ihned parlamentní volby a dáti opozici příležitost k změně vlády. »Venkov« dává na srozuměnou, že »o parlamentě rozhodnou volby parlamentní a žádné jiné«, což znamená, že vláda se nedá výsledkem voleb zemských vyrušit z klidu a vypíše volby parlamentní až v zákonné lhůtě, at už by zemské volby mluvily jakoukoliv řečí. Z toho se zdá, že dnešní koalice hodlá setrvat u moci, kterou získala volbami r. 1925, až do poslední chvíle.

Vrchol hlouposti.

Kde? Ovšem že v »Říšské stráž«, jejímž spolupracovníkům podařilo se soustřediti tolik pošetilosti, že se nepodaří ji obýt jednou týdně; z toho důvodu změnila se právě »Říšská stráž« z týdeníku na deník. Tento novopečený deník tedy přináší tuto zprávu:

»V zasvěcených kruzích se udržuje houževnatě zpráva, že Beneš činí nátlak na presidenta, aby se 28. října letošního jubilejního roku poděkoval a doporučil národu jako svého nástupce jeho, t. j. Beneše. Zdá se, že dr. Beneš chce vši mocí vyvodit nějaký vnitřní otřes.«

Zasvěcené kruhy, v nichž se houževnatě udržuje tato zpráva, vyznačují se nepochybně dlouhými šedivými ušima. A pomyslit si, že »Říšská stráž« bude teď tímto způsobem informovat svůj lid každý den! Na štěstí je míra dispozice pro nár. hloupost v každém národě omezena.

Za hlasování není žádná odpovědnost?

Ve vládní koalici rozhostila se v poslední době pozoruhodná nechuť k přejímání odpovědnosti. O odpovědnost za novelisaci sociálního pojištění se už nikdo nedere, zejména lidová strana ne. Zásluhu o agrární cla nebo kongruu by nejraději také jeden přisoudil druhému. Z toho se zdá, že z koalice vykrádá se pocit jistoty. Nejnápadněji se projevuje útěk od odpovědnosti na případu generálských pensí. Udály se při tom dvě skoro veselé příhody: koalice se pokusila převážit odpovědnost za svůj zákon na bedra Masarykova; koalice nemohla sehnat zpravodaje pro tento zákon. A nyní hodlá národní demokracie velmi radikálně vůbec vypřáhnout z odpovědnosti. V »Národních listech« se objevil úvodník, kde se hovořilo takto:

»A ke všem, kteří vedou kampaň proti národní demokracii za všechny skutky vládní, máme jedinou otázku: Cožpak je národní demokracie zastoupena ve vládě? Proto s veškerou zdvořilostí jsme nuceni říci, že si nečiníme nároku na to, abychom brali stejnou odpovědnost za vládu jako ti, kdo ve vládě jsou.«

Na to my máme také jedinou otázku: cožpak ten, kdo pro něco hlasuje, není za to odpovědný? Kdo pro něco hlasuje, patrně to chce, neboť kdyby to nechtěl, hlasoval by proti tomu. A když někdo něco chce a prosadí to, má za to odpovědnost. Nikdo nečiní nár. demokracii odpovědnou za takové skutky vládní, pro které nehlasovala; činíme ji odpovědnou jen za ty skutky, pro které hlasovala. A poněvadž není skutků vlády, pro které by národní demokracie byla nehlasovala, činíme ji ovšem odpovědnou za všechny vládní skutky, prostě proto, že hlasováním dala dostatečně najevo, že s nimi souhlasí. Na tom nic nemůže

změnit ta okolnost, že národní demokracie není zastoupena ve vládě. To, jak dostatečně známo, nezáleží na ní; kdyby šlo podle jejího, byla by tam už hezky dlouho. Není-li národní demokracie zastoupena ve vládě, dává jí to nejvýše právo na kyselý obličej, ne však na to, aby se vyzouvala z odpovědnosti za zákony, které pomáhala odhlasovat. Jestliže tato strana sama »nečiní si nároku« na odpovědnost, nemůže to na nikoho udělat dojem, leda dojem nedobrovolného humoru: to je dávno známá věc, že mnohý, kdo učinil něco špatného, nečiní si pak nároku, aby za to odpovídal. Na př. dnes už si žádná z těch stran, které kdysi udělaly tiskovou novelu, nečiní si nárok za ni odpovídat a raději na ni všechny nadávají, jakoby tisková novela byla sama ze své vůle přišla mezi nás. Také p. poslanec Stříbrný je dnes velmi dalek toho, aby si činil nárok odpovídat za zbavování poslanců mandátu při každé roztržce se stranou. Za to my si činíme nárok, aby oni si nárok činili.

Různé názory na osobnost v agrárním orgánu,

Dr. Schieszl napsal nedávno článek, ve kterém si stěžoval, jak málo je svobodných a odvážných osobností v našem politickém životě. 17. února poučil ho »Venkov«, že se tak nesluší mluvit: Rozhoduje prý strana. Jaká škoda pochází z osobností, ukazuje se prý na Gajdovi a na loupežných rytířích. Je to příznačné pro »Venkov«, že si nedovede vzpomenout na nikoho jiného než na Gajdu a na loupežné rytíře, má-li dát příklad nějakých osobností. Goethe napsal jednou: »Největším štěstím lidí je a zůstane osobnost.« Článek »Venkova« byl tento výrok Goethův na ruby: největším neštěstím veřejného života je a zůstane osobnost.

Chtěli jsme věnovati poznámku této theorii »Venkova« o osobnostech. Na štěstí číslo téhož orgánu z 2. března vykonalo tuto práci za nás. Tam se opět píše o osobnosti a praví se: »Malí, prostřední lidé bojí se často osobnosti a praví se: osobnost trnem v oku, předmětem nenávisť, hledí člověka, jenž je osobností, znemožní a pod.« — Dobře si to »Venkov« řekl.

Syndikát novinářů a čestné aféry.

V »Nové svobodě« píše p. poslanec Stivín u příležitosti žaloby, kterou pro kritiku svých básní podal p. Rutte na p. Píšu:

»Syndikát novinářů učinil svého času usnesení, že jeho členové se nemají navzájem pronásledovat před soudy a že mají každou spornou věc, dotýkající se jejich cti, předat čestnému soudu syndikátu k rozhodnutí. Páni členové syndikátu tak nečiní, naopak, velkou část žalob, projednávaných tiskovým senátem, tvoří žaloby, podané novináři na novináře. Z toho by plynulo, že novináři o čestný soud syndikátu nestojí. Proč? Je jim milejší mašinerie trestního soudu, který soudí podle mrtvé litery zákona, než kruh soudců, povoláných z jejich vlastních řad? A syndikát? Proč ten nevolá své členy k plnění povinnosti, jež z usnesení syndikátu, učiněného jednomyslně, plyne?«

Proč? Proto, že syndikát ukázal se už tolikrát zoufale bezmocným v otázkách novinářské cti, že se raději do ničeho neplete. Praxe syndikátu žurnalistů vyvinula se tak, že skoro jedinou jeho činností je starost o volné železniční lístky a o pensijní pojištění — zásadním vyšším žurnalistickým otázkám se syndikát na celé čáře vyhýbá. Pro nic jiného než pro to, že nemá dosti sil, aby prosadil to, co je správné a odsoudil to, co je nesprávné. Mezi žurnalisty není rozšířena abstraktní láska k spravedlnosti. Jak známe žurnalisty, jistě by se výroku svého soudu nepodrobili: kdyby se syndikát začal takovými věcmi zabývat, ležel by brzo pravděpodobně v troskách. Před takovou smrtí dává raději přednost neslavnému životu. Je jisto, že pro povznesení žurnalistické úrovně a morálky neučinil dosud nic.

Čestné otázky považuje za výbušnou látku — raději se jim vyhne. Kdyby se tím jednou začal zabývat, buh ví, kam by až došel. Jsou mezi žurnalisty mnozí, kteří nemají vůbec žádný zájem na tom, aby byla rozvinuta otázka žurnalistické morálky a cti. Viděli jsme, že syndikát nedovedl hnouti ani s pověstnou otázkou obálek, které (ovšem ne prázdné) dostávají žurnalisté na bilančních schůzích bank.

Tak jim tedy dejte pokoj!

V »Panoramě«, jinak sympatickém časopisu sympatického nakladatelství »Družstevní práce«, napodobují nehezke zvyky ostatních nakladatelských časopisů, o kterých jsme psali v posledních číslech, vymačkávají z autorů hned při první nebo druhé knížce autobiografické články. Tentokrát narazili na upřímného. Pan Fr. Kropáč tam začíná svůj článek o sobě takto:

»Žádáte po mně autobiografickou studii nebo literární konfesi. Dosud nikdy se mi nestalo, že by bylo ode mne žádáno něco podobného. Není tedy divu, že jsem poněkud překvapen, ba přiveden z konceptu.«

Tento mladý muž je nám sympatický. Rozhodně sympatičtější, než ti autoři od pětadvaceti do třiceti let, kteří považují za něco samozřejmého, jsou-li požádáni, aby napsali něco o svých vzácných osůbkách. Poněvadž nakladatelé svých zvyků už asi nezanechají, měli by je spisovatelé sami naučit důstojnějším mravům. Páni nakladatelé, vidíte na případu p. Kropáče, jež dobře cítí, co se sluší a co ne, jaké rozpaky připravujete jennocitnějším lidem. Dejte jim tedy pokoj!

Kdy by byla svoboda.

»Říšská stráž« učinila tento objev: »Dnes lze už skorem říci: Není národní svobody... Proti těmto zjevům vystal u nás fašismus.«

Dnes tedy, kdy se vše rozhoduje podle svobodných voleb, není národní svobody. Byla zdeptána, jak se praví. Ale kdyby bez voleb prostě poroučel p. Gajda a p. Scheinost, což je programem fašismu, pak by byla národní svoboda.

NÁRODNÍ HOSPODÁŘ

Dr. Josef Plíhal:

Nafta a světová politika.

18. června roku 1627, tedy před třemi sty lety, sdělil františkán Joseph de la Roche d'Allion v dopise pozoruhodnou zprávu, že objevil (v blízkosti osady Cuba ve státě New York) naftový pramen, zvaný Indiány »Touronton« a opatrovaný jimi s posvátnou úctou. Tato pozoruhodnost zdála se mu býti dalším důvodem k tomu, aby v blízkosti založil misionářskou stanici. Byl to první běloch, jež našel naftu v Severní Americe, která v posledních desetiletích stala se největším producentem této látky. Téměř po celá tři století, až do konce minulého století, byl za nejdůležitější produkt z nafty považován petrolej k svícení. Prchavější látky a oleje, které dnes nabyly takového významu, byly tehdy téměř bezcennými a vedlejšími produkty.

Během posledních let vyvinula se nafta ve velmoc nesmírného významu. Stala se nejen hospodářským, ale i vojenským faktorem prvořadě důležitosti, takže dnes udává a bude v budoucnu stále více udávati směr mezinárodní politiky. Země, která soustředí ve svých rukou většinu světové produkce petrolejové, vynikne

hospodářsky i vojensky nad ostatní státy. Stačí, aby-
chom si jenom uvědomili, jak důležité funkce zastává
nafta a její deriváty v moderním životě. Bez ní nebylo
by automobilů, letadel, traktorů, ponorek a tanků. Za
války přívoz zásob, transporty raněných a větších vo-
jenských oddílů byly by velmi ztíženy. Uhlí bylo by
jedinou pohonnou látkou lokomotiv a továrních strojů
a vedle větru jediným zdrojem energie lodí. A ani stro-
je parou poháněné nemohly by pro nedostatek mazadel
vyrobených z nafty dojíti většího rozšíření. Pro nás
bylo na př. nesmírným štěstím, že rozkvět gbelských
petrolejových dolů připadl právě do popřevratových
dnů. Jinak sotva byli bychom mohli udržeti pro na-
prostý nedostatek mazadel provoz našich železnic. Je
v dobré paměti, že za války nedostatek olejů byl vše-
obecně daleko palčivější než hlad, takže k mazání strojů
bylo používáno na př. másla a pod.

Vnitro- i mezizemský obchod a průmysl potřebují
den ode dne většího množství tohoto vydatného zdroje
energie, a poněvadž zásoby ve světě jsou značně ome-
zené, nabyla petrolejová otázka v mezinárodní politice
nevidané ostrosti a jen s jejího hlediska porozumíme
některým zdánlivě podivným politickým počínům vel-
moci, neboť třebaže vlastnictví petroleje a uhlí samo
o sobě nedává do ruky světovou moc, přece k jejímu
získání je nezbytné. Nedávná doba nás poučila, co zna-
mená nafta ve válce a jaký je její význam pro bezpeč-
nost státu. Je jisto, že Německo bylo by podleho
mnohem dříve, kdyby nemělo takové vydatné zásoby
petroleje a tak vyvinutý průmysl náhražkový a kdyby
konečně se mu nebyly podařily vojenské operace, smě-
řující k znovudobytí Haliče a k ovládnutí Rumunska,
vedené především za tím účelem, aby byly obnoveny a
rozšířeny zásoby nafty. Že bezpečnost a hospodářská
moc země závisí především na zásobách této látky,
svědčí také slova C. Spiese, někdejšího ředitele společ-
nosti »Steara Româna«, pronesená za okupace Rumun-
ska Německem: »Bez petroleje není vojenská nezávi-
slost myslitelná, bez petroleje bychom nic nezname-
nali«, a vítězoslavná slova lorda Curzona: »Na vlně
petroleje byli jsme nesení k vítězství«.

Vzhledem k nedozírnému významu nafty stávají se
veliké koncerny, v jejichž rukou jsou dnešní i budoucí
naftové terény stejně jako těžba, zpracování, transport
a obchod touto látkou a jejími deriváty, prvořadými
hospodářskými a mocenskými činiteli, a tento význam
přenáší se samozřejmě i na jejich státy a má vliv na
jejich politiku. Mnohé z těchto společností rozrostly se
do celého světa a znamenitou cílevědomou organizací za-
braly do svého vlivu všechny větve průmyslu. Největší
z těchto koncernů jsou Standard Oil Co, Koninklijke-
Shell a Anglo-Persian-Burmah Oil Co. Pod jménem
Standard Oil Co rozumíme dnes řadu sdružených ame-
rických a anglických společností. Před několika lety
vznikly plány sloučiti Koninklijke-Shell Co (privátní
holandsko-anglická společnost) s velkým koncernem
anglickým Anglo-Persian-Burmah Oil Co, v němž pře-
vážný vliv má anglická vláda. Mělo se to státi tím způ-
sobem, že Anglo-Persian-Burmah měla převzít od stá-
tu své akcie, které tento měl v držení, a přistoupiti pak
jako další, třetí soukromý člen do Koninklijke-Shell,
kde pak by měl převahu vliv anglický nad holandským.
Toto splynutí zmařila tehdy k vládě se dostavší La-
bour-Party, která nechtěla, aby tak cenný státní maje-
tek se dostal do rukou soukromých. Dnes mají akcie,

kteří jsou v rukou anglické vlády, třikrát takovou
cenu než byla tehdejší jejich prodejní cena. Jistě bylo
dobře, že se tak stalo, neboť nebylo by zdravým zje-
vem, aby tak důležitá hospodářská moc dostala se do
rukou privátních společností, pod vliv velkokapitálu,
resp. jeho správních rad, v nejvlastnějším a nejhrozi-
vějším toho slova smyslu, jak z dalšího ještě vysvitne.

Bude zajímavo, oceníme-li nějakým způsobem hospo-
dářský a politický vliv těchto koncernů v číslicích. Na
příklad bursovní cena všech akcií jednotlivých společ-
ností na konci roku 1926 činila:

Standard Oil Co	4·6 miliard dolarů
Koninklijke-Shell	1·2 » »
Anglo-Persian-Burmah Oil Co	0·6 » »

Srovnáme-li s těmito čísly, že akcie dalších jedenácti
»nezávislých« skupin petrolejářských měly v téže době
úhrnnou cenu dvou miliard dolarů, vidíme, jakou
ohromnou převahou ovládají uvedené tři společnosti
petrolejářský trh a jakou hospodářskou velmoc tím
představují. Jiné zajímavé vztahy ukazuje také přehled
zisků za rok 1926, zůstávajících na vyplácení dividend,
tedy po odečtení všech daní, odpisů všeho druhu,
chromných částek, věnovaných veřejným i tajným re-
servním fondům, různých darů a pod. V závorce pro
srovnání udána jsou čísla pro rok 1925.

Standard Oil Co	390·5 (374·6) milionů dolarů
Koninklijke-Shell Co	67·8 (62·3) » »
Anglo-Persian-Burmah	30·1 (22·4) » »
11 ostatních	176·9 (153·9) » »

Produkce těchto společností za rok 1926 činila po
řadě 281,9, 108,7, 41,6 a 172,6 milionů barelů. V těchto
cifrách je vidět rostoucí závislost všeho moderního ho-
spodářského života na několika jednotlivcích, represen-
tujících velké petrolejářské koncerny, tedy rozhodně
závislost nezdravá. A na druhé straně snáze z nich po-
chopíme oprávněnost zimních snah států bez petro-
leje, aby zajišťováním petrolejových terénů buď doma
nebo ve strategicky vhodném zázemí a hledáním vhod-
né náhražky, stejně jako obratnou politikou hledějí si
uchovatí hospodářskou nezávislost. To platí zejména
o Anglii, Německu, Francii, Itálii a Japonsku, neboť
hradí vlastní produkcí toliko 5—10% své spotřeby.

80% vší světové produkce nafty pochází z Ameriky,
která však zároveň (U. S. A.) je také největším konsu-
mentem, takže ostatní svět bere z Ameriky necelou tře-
tinu svého konsumu. Z celého amerického vývozu
plných 50% spotřebuje Evropa, na prvním místě An-
glie. Je zajímavo srovnati spotřebu nafty a jejích deri-
vátů ve Spojených státech a v některých evropských
zemích s největším konsumem. Tato spotřeba, počítaná
na osobu v U. S. A., Anglii, Francii a Německu je po
řadě vyjádřena poměrem 69,3:11,6:5,9:2,4. Jako sku-
tečné vývozní země americké přicházejí v úvahu přede-
vším Mexiko a Venezuela, ze zemí mimoamerických
pak Rumunsko, Rusko, Polsko, Nizozemská Indie.

Hlavní zdroje Spojených států jsou dnes v Kalifor-
nii, Oklahomě, Texasu. Zdá se však, že překročily svůj
vrcholný bod a že za nemnoho let budou nuceny Spoje-
né státy petrolej dovážeti. Podle úsudku některých vý-
značných odborníků*) nestačí zásoby nafty ve Spoje-

*) Před necelými třemi roky oceňoval Státní geologický ústav
ve Washingtoně zásoby nafty v U. S. A. na 9 miliard barelů.
Poněvadž v té době roční produkce činila 750 milionů sudů, byly
by tyto rezervy vyčerpány za 12 let.

ných štátoch, bude-li se postupovati dosavadními nedokonalými metodami vrtacími a čerpacími, na déle jak 10 let. Při tom tři čtvrtiny nafty zůstávají v zemi a nemohou býti jednoduchými metodami vydobyty. Ve skutečnosti se asi sotva objeví ve Spojených štátoch nedostatek nafty tak brzy, neboť nehledíc ani k neustále se objevujícím novým naftovým terénům, jichž kapacitu dnes ani zdaleka nedovedeme ještě oceniti, postačí už stále rostoucí výroba náhradních látek a rozšiřující se nové hospodárnější metody exploatační, které i v opuštěných už terénech mohou pracovati s bohatými výsledky, k tomu, aby hrozící krizi odsunuly do dálky mnoha desetiletí, abychom byli skromnější než mnozí optimističtí praktikové, kteří tvrdí, že Spojené štáty jsou zabezpečeny v tomto směru na celá staletí(!).

Vláda Spojených států je však opatrnější a prozíravější a hledí si pro jistotu zabezpečiti úspěšnou politikou vliv na naftových terénech celého světa. A o skončení světové války, která tak markantním způsobem vyzvedla význam petroleje, táhne se petrolejová otázka jako červená nit všemi mezinárodními konferencemi a dlužno říci, že v celku nejpalcivějším zájmům vítězných velmocí bylo učiněno zadost, jak v dalším uvidíme. Menší spotřebitelské štáty evropské, které samozřejmě měly rovněž zájem zaopatřiti si spolehlivou petrolejovou základnu pro případ války, musely se omeziti na vlastní země a jeví se tudíž u nich v posledních letech zvýšená kutací činnost, nevykazující však valných výsledků (Uhry, Československo, Jugoslavie).

Při křivolakých cestách za naftovými terény střetly se samozřejmě často zájmy soků, jmenovitě Anglie a Ameriky. Ale také francouzsko-anglické, anglicko-ruské, japonsko-americké a j. trpkosti pramení většinou z naftových sporů. Jak těžko nesli na příklad Američané onu obdivuhodnou a úspěšnou energii, s níž sleduje anglická vláda po desítky let svůj cíl, aby si opatřila naftu, která jí zaručí ovládnutí moří, svědčí na př. trochu přehnaná slova presidenta Hardinga, pronesená za presidentské kampaně:

»Zatím co washingtonská správa zasvětila celý čas tomu, aby svět naučila altruismu, vrhly se ostatní mocnosti na hon za petrolejovými prameny, které jsou pro ně klíčem k ovládnutí dvacátého věku. Velká Británie kontroluje více než 90% známé světové výroby.«

Nebo pozoruhodná slova M. Teaglea, bývalého předsedy Standard Oil of New Jersey:

»Na základě své situace v mezinárodním obchodu, na základě hospodářských a finančních zbraní, kterými disponují, mohly by Spojené štáty žádati o nové rozdělení petrolejových území cizích, aby mohly užívati části statků, o nichž se některé národy domnívají, že je mohou usurpovati zcela jen pro sebe.«

K této rivalitě můžeme jenom podotknouti, že je pravděpodobno, že petrolejářská nadvláda Ameriky vezme za své, jakmile vzrůstem mimoamerické těžby petroleje přesune se těžiště produkce jinam. Persie, Mezopotámie (Mosul!) a Rusko se svými ohromnými a dodnes neodhadnutelnými zásobami nafty značí takovéto nebezpečí pro Ameriku.

Už byla naznačena petrolejářská politika Anglie, kde odedávna převládalo přesvědčení, že by nebylo dobře spoléhati jen na dovoz amerického petroleje, neboť třeba bráti zřetel na eventuální komplikace politických vztahů obou zemí. Už o předvátku má Anglie rozsáhlá

a vydatná pole v jižní Persii, kde koncesi na 60 let (od 1901 počínajíc) získala od perské vlády Anglo-Persian Oil Co. V roce 1919 chtěla Anglie rozšířiti svůj vliv také na území severní Persie, ale byla odsunuta Sinclairovou společností americkou (náležející mezi »nezávislé«), která tak povážlivě zkřížila anglické zájmy. Do sféry svých zájmů dostala Anglie množství vydatných petrolejových terénů celého světa, zejména v jižní Americe a v Mezopotámii (Mosul). Od r. 1925 roste však v jihoamerických štátoch Venezuele, Peru, Argentiny a Kolumbie, jichž produkce během posledních let nesmírně vzrostla, na účet Anglie vliv Ameriky. Zato upevnila Anglie svou posici v Mezopotámii, do níž se skládají veliké naděje. Pro Turecko byla to veliká oběť, k níž se odhodlalo teprve tehdy, když zjistilo, že vzhledem ke své posici nemůže tyto terény úsilně hájiti.

Francie je — a pokud se dá dnes přehlédnouti, bude i v budoucnu — závislá převážnou většinou na dovozu, neboť doma těží jen nepatrná množství nafty (zejména v Pechelbronnu v Elsasku a v Gabian, dép. Hérault.). Při postavení Francie jest samozřejmo, že se snaží najíti naftu stůj co stůj a probádává za tím účelem nejen území Francie, ale vysílala studijní komise na příklad do Syrie, do níž skládá mnoho nadějí, do Mosulu a j., zřizuje ústavy, jež mají studovati výrobu náhradních látek z produktů, které skýtá mateřská země a racionelní zužitkování nafty atd. Značný zájem projevuje o ruský petrolej.

Němci následkem ztráty kolonií a jiných nepříznivých poměrů poraženého po válce, jakož i vzhledem k tomu, že vlastní produkci nekryjí ani 5 procent spotřeby (ztratili Pechelbronn), vrhli se s plnou energií na výrobu náhradních látek z uhlí a j. a daleko předstihli v tom směru ostatní.

Rovněž Itálie nemá valných zdrojů vlastních (Abruzzi, Sicilie, Piemont), ačkoli spotřeba při rozvoji automobilismu je ohromná. Během posledních 14 let se zpětinasobila. Itálie dováží z Ameriky, Ruska, Rumunska, Polska. Nedostatek uhlí, z něhož by mohla vyráběti náhradní látky, rostoucí obchodní a válečné loďstvo a letectvo a velkolepé mocenské plány nutí Itálii, aby si jednak zabezpečila zdroje v zázemí, a to hlavně tam, kde už jinak italský kapitál je zúčastněn, tedy zejména v Polsku, Rusku, Albanii (kde se její zájmy značně křížily s anglickými) a Argentině, jednak aby prováděla ve velkém měřítku elektrificaci země, tak aby elektřina, kde to jen je možno, nahradila naftu. V Rumunsku získala Itálie výhodné koncese, jimiž Rumunsko kompensovalo některé své staré dluhy vůči Itálii. Zde dlužno připomenouti stoupající význam Rumunska, které po přechodném poklesu těsně po válce zvýšilo v posledních několika letech nesmírně svou produkci, která koncem r. 1926 přesáhla denních 1000 vagonů. Pro Rumunsko má nafta nesmírný politický význam, třebaže jej dosud plně nedovedlo uplatniti. Rovněž v Polsku jeví se vzrůst těžby, ale export nedosáhl dosud číslic, které by mohly Polsko postaviti na význačné místo.

Klasický příklad naftové politiky skýtá Japonsko, jehož vývoj k prvořadému mocenskému postavení je jí dobře charakterisován. Nafta je pro Japonsko skutečnou životní otázkou v pravém toho slova smyslu, neboť na př. téměř všechno japonské válečné loďstvo je poháněno naftou ať už přímo nebo jejími deriváty a spotřebuje těchto látek asi 300.000 tun ročně. Asi

70% svého naftového konsumu hradilo ze Spojených států a větší část zbytku z Nizozemské Indie. Pokusy zajistiti si v zázemí solidní báse naftové, tak zejména v Persii a Rumunsku, skončily neúspěchem, stejně jako neměla valného výsledku snaha obrátiti se v tomto směru do hlavních území japonské expanse (Nizoz. Indie, Jižní Ameriky, Mexika). Jen několika společností podařily se akce menšího rozsahu. Tyto terény ovšem nevyhovují pro případ války, neboť na př. Nizoz. Indie je ovládána americkými Filipinami, Mexiko pak leží příliš blízko Spojených států. Když se pak stávaly stále určitějšími pověsti, které hlásily bohaté naftové terény v severní části ostrova Sachalinu, nabyl tento ostrov pro Japonsko, které však nešťastnou náhodou mělo ve svém držení právě jeho jižní část, nesmírného významu. Japonská vláda dala zřetelně Rusům najevo, že chtějí-li míti klid v Tichém oceánu, musí jí Rusko postoupiti petrolej v Sachalinu. Rusko dostalo se do nepříjemné situace, neboť vedle Japonska silně se zajímala o Sachalin i Anglie a hlavně Spojené státy. Pro Japonsko však byly tyto terény, jichž bohatství dnes ani zdaleka nedovedeme odhadnouti, takové důležitosti, že riskovalo i nebezpečí vážného konfliktu se Spojenými státy. Zabití japonského občana ve Vladivostoku stalo se Japonsku zámkou k násilnému obsazení severní části ostrova a šlo dokonce tak daleko, že násilím vypudilo inženýry americké Sinclairovy skupiny, která od ruské vlády získala jisté koncese k těžbě nafty. Jenom okolnost, že Amerika neuznala vládu sovětského Ruska a tím oficiálně nesměla vědět o smlouvě, kterou uzavřeli její občané s ruskou vládou, zachránila Japonsko od ostrého, snad i válečného konfliktu se Spojenými státy. Japonsku pak podařilo se v roce 1924 dostati od ruské vlády rozsáhlou koncesi a smlouva se Sinclairem byla ruskou vládou anulována. Japonsku ani tímto vítězstvím (které i pro Rusko je ostatně značným diplomatickým úspěchem) se nepodařilo dosud — nevíme ovšem, do jakého významu v budoucnosti vzrostou prameny v Sachalinu — krýti úplně domácí spotřebu a jeho horečná snaha o dosažení neodvislosti na cizozemské petroleji, zejména výrobou náhradních látek z uhlí, ryb a p., je přímo příkladná. Pro případ válečného konfliktu vybudovala japonská vláda ohromné reservoáry na petrolej, které samy o sobě jsou schopny hraditi plnou potřebu země po celé dva roky.

Jestliže ještě dnes Amerika ovládá situaci, jest jenom otázkou času a obratné politiky, kdy zaujme na světovém trhu petrolejářském Rusko vedoucí úlohu, která mu patří vzhledem k jeho ohromným rezervám. Tolik je jisto, že Amerika s ruským petrolejem nikdy cenově nebude moci soutěžit. Že dodnes Rusko nedosáhlo předválečného svého významu v tomto směru, toho vinu nesou nesčetné technické obtíže, s nichž Rusko samo dosud není s to, mizerná komunikace a hlavně chronický nedostatek domácího kapitálu. Rusko ani v dohledné budoucnosti nebude se moci v tomto směru obejít bez cizího kapitálu, stejně jako se nebude moci ostatní svět obejít bez ruského petroleje. A s tohoto hlediska také třeba posuzovati politiku velmocí vůči sovětskému Rusku. I tu Amerika postupuje energicky kupředu na úkor Anglie. Získala smlouvami z června 1926 vliv na těžbu v Baku a Grosny a zejména v severním Rusku na dráze Lenin-grad-Murmansk.

Z předchozích úvah plyne, že se statkem tak eminentního významu nutno nakládati co nejracionálněji. Za tím účelem jsou zakládány instituce, které mají jednak za úkol pátrati po nejvhodnější náhradě nafty, jednak hledají cesty k co nejlepšímu jejímu využití zlepšenými metodami pracovními, zlepšením výkonosti motorů (Dieselovy motory) a snaží se odvrátiti blízkost krise různými preventivními úspornými opatřeními. Vyhledávání naftových terénů a zakládání vrtů řídilo se dříve hlavně dobrozdáním geologů, dnes užívá se stále více geofyzikálních přístrojů, které sice všeobecně nevyhledávají petrolej, nýbrž stanoví vhodná místa, kde petrolej se nejspíše může hromaditi a ve spojení se staršími zkušenostmi vydatně snižují risiko, zmenšující nebezpečí planých, často několikamilionovým nákladem provedených vrtů, a, co je nejdůležitější, nebezpečí na základě obvykle sporných geologických teorií nevhodně umístěných vrtů, které často mohou (jako se stalo na př. u nás) znehodnotiti celé petrolejové pole.

Při geofyzikálních metodách užívá se v těchto případech hlavně vysoce citlivých seismometrů, registrovávajících uměle vzbuzené záchvěvy země, které probíhajíce její kůrou způsobem závislým na jejím složení, podávají nám její obraz, dále různých typů točivých vážek, zjišťujících přítomnost látky odlišné hustoty od hmot okolních, nebo speciálních přístrojů magnetických a elektrických, anebo konečně měření termických a radioaktivních.

Co plyne z těchto úvah pro nás? Opatření a snahy některých států, v předchozím naznačené, mohou nás o tom dobře poučiti. Tedy předním příkazem je jistě vyhledati a zabezpečiti si všechny naftové terény v republice. To může se státi jenom systematickým a vědeckým geologicko-geofyzikálním probadáním celého území. Těžbu nafty nutno soustřediti v rukou domácího kapitálu a prováděti ji pod vedením skutečných odborníků vyzbrojených nejmodernějšími pomůckami a za použití všech metod, které nám podává moderní věda i technika. Poněvadž vlastní produkce (která dnes rovná se nule) sotva asi stačí naší spotřebě, nutno zajistiti si včas technickou výrobu náhradních látek v dostatečném rozsahu. Rovněž co nejpronikavější rozšíření elektrisace země věci jen může posloužiti. K eventuelní válce potřebné rezervy nutno neustále držeti a to — jak nás poučí jediný pohled na mapu republiky — pokud možno v historických zemích. Zkrátka, hleďme se v tomto směru co nejvíce osamostatniti a — bez zlých úmyslů — držme se užitečného hesla »Buď připraven!«.

LITERATURA A UMĚNÍ

P. Eisner:

Jonny hraje čili Dejte nám ledovec.

Opera »Jonny spielt auf« stala se ve Vídni sensací bouřlivými demonstracemi, které proti ní uspořádali nacionalové.

Náhoda, nejlepší porodní bába každého poznání, klade mi v jeden den na stůl dvě operní libreta. Chtěl jsem je studovat za zcela jiným účelem než pro tyto řádky: teď vidím, že nutno nejdřív napsat článek.

První knížka je libreto Křenkovy opery »Jonny hraje«, která slaví na evropských scénách senační úspěchy. Neslyšel jsem jí, věřím rád, že hudba je skvělá, jak napsalo již tolik kritiků. Držím se libreta.

Zde nástin obsahu: Alpská krajina s ledovcem. Skladatel Max kochá se pohledem, hodlají vystoupit na samý vrchol. Střetne se s operní zpěvačkou Anitou, jež zablouďila v ledové poušti a v úzkosti z pohledu na bílou smrt volá o pomoc. Max ji uklidní, velebí ledovec. Jako Max, Anita tyto věci ještě neviděla. Max musí přijít k ní, aby jí o ledovci vypravoval víc a také o své práci. Odejdou do jejího pokoje. Po noci s Maxem chystá se Anita k odjezdu do Paříže, kde bude zpívat hlavní úlohu v Maxově opeře.

Hotelový koridor. Pokojská Yvonna laškuje se svým milencem, Jonnym, negrem-houslistou jazzové kapely v hotelu. Přichází Anita, vracející se z opery, kde zpívala. Jonny se na ni sápe, téměř již s plným úspěchem, neboť nenalézá skoro odporu. Vyrve mu ji slavný houslista Daniello, který za malou chvíli odvádí Anitu do jejího pokoje. Yvonna vyčítá Jonnymu jeho chování, Jonny ji hrubě odbude a dá jí kvinde. Nepřítomnosti Daniellovy, který je plně zaměstnán v Anitině pokoji, použije Jonny, aby ukradl Daniellovy drahocenné housle, po kterých již dlouho pase.

Ráno rozloučí se Anita s Daniellem. Na památku dá mu svůj prsten. Daniello zjistí krádež houslí, věc se vyšetřuje. Yvonna dostane výpověď, Anita se nad ní smiluje a vezme si ji za komornou. Anita odchází z hotelu, netušíc, že odnáší Daniellovy housle, jež Jonny ukrýl v pouzdru na banjo, na něž Anita hrála ve své operní úloze.

Opět Anitin pokoj z prvního dějství. Max očekává rozechvěn její návrat a probdí noc. Konečně přijde ráno Anita s Yvonnou. Navedena Daniellem, který se chce mstít za krátkost Anitiný lásky, ukáže Yvonna Maxovi prsten Anitin, který Daniello s úsměškem posílá Maxovi. Max bez sebe řítí se z domu. Objeví se Jonny a odnese si ukradené housle, při čemž se smíří opět s Yvonnou.

Terasa horského hotelu pod známým již ledovcem. Max prosí ledovec o pomoc v duševní tísní; ledovec utěšuje. Z rozhlasu je slyšet Anitinu arii, pak Jonnyho kapelu. Přítomný Daniello pozná svůj nástroj a vydá se za lupičem.

Jonny na útěku ztratí lístek do Amsterdamu. Detektivové lístek najdou a spěchají na nádraží. Tam pronásledovaný Jonny položí housle k zavazadlům Maxovým (ten čeká na Anitu, která odjíždí dnes na turné do Ameriky). Detektivové zatknou Maxe jakožto zloděje houslí. Anita s managerem čekají na vlak, Anita hledá marně Maxe. Objeví se Jonny, jenž pídí se po »svých« houslích; skolí šoféra policejního automobilu, jenž má Maxe odvést na policii, vseďne na šoférovo místo a jede s Maxem a dvěma policisty do města (vše na scéně); náhle však jednoho policistu srazí s vozu, druhého skolí a obrátí vůz zase k nádraží, kde Anita pořád čeká a amsterodamský rychlík právě vjíždí. Shledání mezi Maxem a Anitou. Velká apotheosa Jonnyho, který objeví se na zářící zeměkouli a hraje na »své« housle. Sbor: »Odbíjí hodina staré doby, nová se počíná. Nezměškejte spojení, začíná se přeprava do neznámé země svobody.« — Počíná se přeprava! Tak hraje nám Jonny k tanci. Nový svět přichází přes moře v nádheře a dědí starou Evropu tancem!

Teď jsem hotov. A mám k tomu všemu několik poznámek:

Je to opera z brusů moderní, s jazzem, rozhlasem, autem a rychlíkovou lokomotivou na scéně. Ale neřek bys, co je tu ne zrovna poetických licencí v logice a pravděpodobnosti. Neřek bys ani, co je tu lyrismů, jež nenazvu už ani pochybnými.

Hned začátek s tím ledovcem. Ten ledovec, víte, to je jako to velké umění a ponuré mužství v Maxovi, těžká krev. Abyste to věděli zcela určitě, říká se vám to Anitinými slovy: »Bereš věci příliš vážně — jsi ledovcový člověk«. Max, ten vzácný velký umělec a téměř tragický milenec, mluví takovou lyrikou, že se jeho ledovec barví z toho růžově. Když Anita zkouší s Maxem velkou arii z Maxova veledíla, zní to takto (snažím se přebásnit ve slohu, v němž básnil libretista originál):

Když jsem stála, kde moře je břeh,
jímal mne toužný stesk,
já hledala domov v nadzemských snech,
bych nelkala pod žalu stiskem.

Však nedala radost snů říš
žal zůstal v srdci i v snech,
o bole, tvůj smrtelný žeh!
Tož, slzo, řiň se již tryskem.

To jsou v á ž n é lyrismy této rychlíkové opery. Po- vězte upřímně, zda takové prastaré věci, jako: Naší lásky útlé pásky, žárných srdcí bouřné svazky, proud ten lávy v srdce žhavý, jenž nám vírem plní hlavy, věčně tvůj (tvá) jsem, věčně má (můj) jsi, jaké žití plné krásy, s tebou věčně, vždy společně . . . — říkám, zda takové staré věci nejsou přec jen tou le p š í operní lyrikou.

To vše jen mimochodem. Nejde mi ani o takové šmokoviny, jako že Daniello, který právě ještě mluvil nejplynňější němčinou, kterou libreto umí, parlíruje najeďnou francouzsky, aniž víš proč, jen proto snad, že se to dobře dělá spolu s německo-anglickým slangem Jonnyho nebo že je to lepší cesta k punctu puncti u Anity. O to mi nejde, jen jedno:

Riskuji rád rozhořčené protesty, ba i sousedství německých nacionalů, a konstatuji, že toto libreto, za něž se podepsal skladatel a jež prý dělalo s ním několik lidí, je svinstvo, a nejen umělecké. Důvody:

Ta slavná operní zpěvačka Anita je děvka, děvka až do konce. Po noci své velké životní lásky vezme si do postele chlapa, který je venkoncem líčen jako kretén. Ale kdyby nebyl přišel Daniello, byla by spala s Jonnym. Představte si, prosím: Slavná diva, v srdci posvěcení velké lásky a neméně posvěcena uměním svého miláčka — vždyť vrací se z produkce jeho díla, jemuž pomohla k triumfu — srazí se v hotelovém koridoru s cizím černochem a vypadá to takto:

Jonny (zvířecky): Jste tak krásná — miluji vás!

Anita (prudce): Nechte mne!

Jonny: O, já jsem silný, netušíte! Zeptejte se holek v Paříži!

Anita: Puste mne! To je zas ona, ta krev, proti níž nic nezmohu.

To je tedy hrdinka. To je sféra nóbl lidí v opeře, těch, co dělají to vysoké umění. Sféra sprostých lidí je Yvonna, pokojská prostitutka, která se nabízí každému v hotelu a jinde. Učiněná králíkárna. K tomu patří

ovšem bezděčná nehoráznost libreta, jež dá Anitě všechny úzkosti čekání na Maxe (v posledních scénách), nikoliv však nápad, že by, nenalezši ho, mohla jet také třeba příštím vlakem. Kde pak, vždyť má v kapse kontrakt pro Ameriku.

To vše nemá pro mne takový význam jako Jonny, velký hrdina opery. Sprostý negr, děvkař, zloděj, bandita! A to je dědic Evropy: »Mně patří vše, co je dobrého na světě. Starý svět to zplodil, neví již, co s tím.« A přečtete si ještě jednou citovaná slova závěrečné apotheosy s Jonnym na zeměkouli o té přepravě, která se začíná.

Ne, nic se nezačíná. Takto, pánové, to nejde. Karl Kraus mohl si dovolit, aby přivolaával žlutého a černého muže, kteří pomstí Eróta, zrazeného kšeftářstvím. Mohl si to dovolit, protože měl k tomu legitimaci a protože nemyslí špinavého černého syčáka, jakým bez jediného sympatického rysu je ten Váš Jonny.

Ten Jonny, který je asi tak Leporellem opery. Jenže Leporello nekrade. A přec, ačkoliv nekrade, nekončí »Don Juan« oslavou Leporellovou. Jonny má být také něco jako Cherubin a Quinquin. Quinquin: Právě »Růžového kavalíra« položila mi náhoda zároveň s Jonnym na stůl. Jaké umění, jaká čistota do posledního slova, jaká bohatost nápadu, jaká jemnost každého obratu u toho Hofmannsthal, nad nímž ohrnuje dnes nos každý písíci usmrkanec. A vedle něho »Jonny«: jak je zde všechno hrubé, neohrabané, brutální, sprosté.

Ale nač srovnávat s něčím takovým. Zeptejte se raději sami sebe, zda Mozart, Rossini, Smetana neb i jen Puccini byli by se odhodlali psát hudbu na libreto takových kvalit, především takových lidských kvalit.

Řekne se snad na obranu »Jonnyho«: Vždyť je to jen symbol, něco, co se musí brát se zrnkem soli, s výhradami. Bylo by to zatracené zrnko, asi jako ten famósní ledovec. A jak vypadá bílý květ, kterému libretista přináší obrodu v podobě gorilích žláz? Je to svět — tak stojí do osoby na scéně — Anit, Yvon, Daniellů a pitomců Maxů, managera nečítajíc.

Byl »Vojcek«. Skandál o »Vojcka«, to byla jankovitost Michlů a Honzů, očitnuvších se tváří v tvář velkému tragickému umění. Byl také skandál s »Jonnym«. Pravím, že ten skandál byl oprávněný a že by ho mělo být víc. Hakenkrajcleři, kteří řvali ve Vídni a v Mnichově, byli kulturními lidmi, strážci kulturních statků. Zbabělá kritika jim nepřispěla, ta kritika, která má tak hanebný respekt před každým úspěchem. Opakuji, že Křenkovy hudby neznám. Kredituji jí všechno. Ale na takovou věc se hudba psát nesmí, a běda tomu, kdo to dovede. Jde o budoucnost hudby a o morálku, která řine se s jeviště do nespočetných ložnic a hlav. Jde o veřejnou otravu, riskuji to slovo.

Myslili jsme vždy, že nejhlubšího ideového úpadku evropské hudby dostihl Richard Strauss svým *Intermezze*, v němž velký umělec Salome, Kavalíra a Ariadny prokázal katastrofální ubohost svých tvůrčích konců. »Jonny« však je zmetkem *Intermezza*. Obsahově vznikl bezprostředně z něho, ale překonal daleko vznešeného otce. Nutno Strausse odprosit.

A říci: dáváme přednost velebánsní *Náš í lás k y ú t l é p á s k y*. Nechceme černého lotra, kladoucího ruce na iluminovanou, jemu na počest iluminovanou zeměkouli. Bereme věci příliš vážně, pravda. To je zas

ta krev, proti níž nic nezmůžeme. Černochoch je sám sympatický, protože a pokud je člověkem, nikoliv protože je sviňákem a zlodějem. Večer v králíkárně zahání nás mezi askety. Ta neznámá země svobody zdá se nám povědomou. Je to svoboda nevětraného chléva. Má-li vznešený sbor za finale pravdu, že nový svět přichází přes moře v jonnyovské nádheře a dědí starou Evropu tancem, budeme raději dělat garde. Neboť lkáme pod žalu stiskem. Jímá nás toužný stesk, ó bole, tvůj smrtelný stesk buď pochválen, slza řine se tryskem, proud ten lávy v srdce žhavý, věčně tvůj jsem, věčně má jsi, tantiemo, když jsme tak stáli, kde kritiky byl břeh, byli jsme silní, netušíte, zeptejte se holek v redakcích, pusťte mne, Jonny, a dejte, dejte nám Ledovec!

Jan Münzer:

Švejk v Německu.

II.

Příznivé kritiky, jež byly v Německu o Švejkovi napsány, jsou psány většinou s čistě literárního hlediska, což i v překladu lze poznat po slohu a různých obratech, běžných v literární kritice.

Je-li u knih jiného druhu samozřejmostí, že o nich píšou právě jen literární kritikové, není to takovou samozřejmostí u Švejka, jež svým obsahem i formou leckdy provokuje i politika k zaujetí stanoviska. A tu dlužno uznat, že přes tyto svody velká většina německých časopisů i denních listů odsunula politický význam Švejka stranou a zabývala se jím buď výlučně jako dílem literárním nebo teprve v druhé řadě jako dílem politického významu. Tím se také vysvětluje, že se většina žurnálů (jako na př. *Vossische Zeitung*) k němu několikrát vrací, hodnotí jej jednou literárně, jednou politicky. Při tom se vyskytne tu a tam hlas, jež předem slyšeli ti, kteří z překladu zrazovali, obávající se, že Švejk bude odmítnut pro svou politickou tendenci. Ke cti německé literární kritiky nutno říci, že tento odmítavý soud byl vysloven jen politickými profesionály a pak zakuklenými politiky, kteří pro větší efekt vzali na sebe na chvíli masku literárního kritika, aby zakryli čertovo kopýtko politika, jímž si usmyslili pokopat českého autora. Příkladem politického referátu o Švejkovi, jež neskrývá všeho politického hlediska, je pasáž z *Vossische Zeitung*, lišící se podstatně od recenze z téhož listu, citované předešle.

Hrdina tohoto satirického románu dosáhl jistě popularity v českém obecnstvu a získá svou svérázností, jež vykazuje silně vyvinuté národní znaky, také mezi Němci své přátele. Švejk odzbrojuje svou úžasnou naivností všechny soudce, kteří se jím zabývají, všechny vojenské lékaře, s nimiž přijde do styku, čelí všem pokusům, odhalit ho jako simulanta, a vši nedůvěře představených. Je v něm nefalšovaná komika lidové figury. Po této stránce může býti Haškova kniha označena jako obohacení literatury o lidový typ. Jednostrannost československého světového a životního názoru obráží se v líčení poměrů, o nichž se tu vypráví. Hrůzy policejního světa..., nemilosrdnost militaristické praxe je tu líčena mluvou nenávisť, jež se v nynějším Československu může volně vybit. Ve všech těchto jednotlivostech, ve všech těchto více či méně zaručených výjimkách, jež jsou vydávány za typické, vybějí se tendence jeho satiry, jež využívá změněných poměrů k vyličení minulosti v nejčernějších barvách. Není jistě třeba, abychom německého čtenáře varovali před ta-

kovým zabarvovaním dejín. Takových poměrů nebylo, když Rakousko sáhlo ke zbraní — tak se jeví pouze v oněch krucích Československa, jež usilovaly o zvrácení stávajícího, aby dosáhly svých cílů. Černožlutá obálka knihy prozrazuje příliš jasně úmysl zatahnouti všechno platné z dřívějška do sféry československého nazírání.

Vossische Zeitung.

V této recenzi proniká literárním soudem zřejmě politické zaujetí, a takových recenzí, jež Švejka chválí po stránce literární a odsuzují po stránce politické, bylo by lze citovati celé tucty. Ale i ony slouží ke cti literární kritice, jež dovede hodnotit literární díla nezávisle na jejich politické tendenci. Na tuto okolnost dlužno upozornit právě u nás, kde není obvyklým zjevem, že by literárně vzdělaný politik vzdal chválu dílu politického odpůrce. Tím ostatně lze také vysvětlit, že mnozí z nás, soudíce podle našich poměrů, prorokovali Švejkovi v Německu neúspěch. Dostalo se nám ponaučení, jež pro nás není nikterak lichotivé.

Tím není řečeno, že by se v německém tisku nebyly vyskytly referáty otevřeně nenávislné, jejichž autoři nijak neskrývají úmysl potupit českého autora a s ním i jeho národ. Je jich slušná řádka, ale je jich rozhodně daleko méně než referátů pochvalných nebo alespoň jaks taks objektivních. Citovati je nemělo by smyslu, poněvadž jsou všechny na jedno kopyto a neobjevují žádného nového ani charakteristického rysu ve Švejkovi. Jako příklad budiž uveden jen jeden, jež lze považovat za jakýsi konečný soud šovinistického německého tisku o Švejkovi už proto, že se vyskytuje v mnoha pravícových listech v nezměněném znění, aniž v kterémkoliv z nich byl podepsán:

»Tento z češtiny do němčiny přeložený román je proto poučný, že tato kniha dosáhla v Československu velké popularity. Naši lidé budou ji čísti jen s odporem. Návist proti německému, návist proti zničené rakouské monarchii, návist proti církvi — to jsou její vůdčí myšlenky. Její satira je jen zřídka zdařilá a pracuje s nadsázkami, jejichž nevkusnost značně ztěžuje čtení. Prostředí, v němž se odehrává celý děj, je ssedlina Prahy. Celkem nutno říci: mohlo-li se toto dílo státi u Čechů tak populárním, nedává jim to věru pěkné vysvědčení. K lepšímu poznání tohoto pomilováníhodného sousedního národa může však četba této knihy přese všechno přispěti...«

Podle přísloví, že se škrabe, koho svědčí, uveřejnil nejbezuzdnější referát časopis vídeňský, jež se jmenuje *Die Kultur*:

»Tato kniha dožila se prý v českém jazyku několika vydání a byla nyní přeložena také do němčiny... Nebyli bychom si jí povšimli, kdyby nebyl napsal Max Brod doporučení, jež snad mnohé pohnulo k jejímu nákupu; je zcela neuvěřitelné, jak mohl básník jeho hodnoty spatřovat umělecký čin v Haškově výkonu, ve výkonu, jaký by byl svedl každý mazal. V úvodu je Hašek nazýván velkým satirikem a českým Cervantem. Bylo by mně českého národa skutečně líto, kdyby z jeho středu mohl vzejít jen takový Cervantes, jemuž nic není svato, jenž pokálí vše, co mu přijde do cesty, a jemuž je dobře jen tehdy, může-li se rýt ve špině. Není to sprostá řeč, jež působí odporlivě, ale spíše veskrze triviální smýšlení, jež řadí tuto knihu ne do literatury kýčové, ale k vyslovenému literárnímu braku... Doufáme, že nakladatel brzy pozná, že Němci stojí kulturně příliš vysoko, než aby mohli naléztí zalíbení v této »literatuře.«

Jako kuriosita budiž ještě uveden dojemný hlas německého listu oné země, jež se stala blaženým ostrovem

všech těch, kteří dnes a denně třímají prapor, pokálený tak neuctivě Jaroslavem Haškem:

»Dobrodružství dobrého vojáka Švejka líbila se prý v Československu velmi dobře. Mimo toto území nebude Hašek asi moci počítat s takovým nebo vůbec nějakým úspěchem u čtenářů, kteří si zachovali ještě trochu tradice a piety.«

Pester Lloyd, Budapešť.

*

Uhrnem lze, jak myslím, říci, že německý tisk obstál před Švejkem stejně dobře jako Švejk před německým tiskem. Poučil-li Švejk mnohého Němce o poměrech ve starém Rakousku, poučil i nás jeho úspěch u německých čtenářů a kritiků o poměrech v současném Německu. S lidmi, kteří se dovedou radovat ze Švejka, i když jim říká nepříjemné věci, dá se mluvit.

ŽIVOT A INSTITUCE

Dr. Ladislav P. Procházka:

Kolik je třeba sociální péče.

I.

Vznáší se ve vzduchu otázka: Kolik sociální péče by mělo býti a kolik jí sneseme hospodářsky? Jsou, kteří tvrdí, že je jí už teď příliš mnoho na naše poměry; druzí ukazují na jiné, i hospodářsky slabší státy, které věnují na sociální péči více než my, a tvrdí, že jsme teprve v začátcích.

Je otázkou, je-li možno určití míru sociální péče. V medicíně jsou pro dávky léků starodávná latinská označení: *dosis minima* — dávka nejmenší; *dosis maxima* — dávka největší; a konečně *quantum satis* — kolik je třeba.

Dosis minima je tak asi u nás; *dosis maxima* je pojem velmi neurčitý, také jaksi zpupně bojovný; *quantum satis* je ideálem. Odůvodněme si nejprve tvrzení, že u nás máme dávku nejmenší, a zkusme určití, co by to znamenalo »*quantum satis*« — kolik je třeba.

Nechci se tu zabývatí výpočtem všeho, co jsme vykonali. Na váhách leží na jedné straně jako největší pozitivní skutek zákon o sociálním pojištění. Pak dobrý pokus s organizací sociální péče na moderních základech v Praze. Patří sem konečně i osmihodinová doba pracovní, ochranné zákony, týkající se práce dětské, ochrany těhotenství a mateřství, a pomalý a nesmělý, ale přece slibně pokračující rozvoj péče sociálně-zdravotní v různých poradnách a dobrovolných organizacích.

Na druhé straně leží porovnání s jinými státy, nejvíce s Rakouskem. Nevím, ví-li se o tom u nás dostatečně, že Vídeň kráčí dnes skoro v čele světového pokroku v sociální péči. U porovnání s Vídní je naše sociální péče prvními kroky dětskými. Vídeň opatřila si i ve své bídě hospodářské prostředky pro úžasný rozvoj sociální péče, a našla i muže schopné, nadšené, věci znalé a praktické i energické, kteří plány s papíru přenesli ve skutečnost. U nás velice vadí, že i ze sociální péče dělalo se politikum, že slovo »sociální« plete se se slovem »socialistický«, že strany nesocialistické chovaly se k reformám nevládně nebo aspoň trpně a nečině, a že strany socialistické neocenily dosti význam so-

ciální péče, nenašly pro ni dosti času a pochopení, a neměly pro ni také dosti vhodných lidí.

Chcete-li zvážiti, jakou je dávka naší sociální péče, nesmíte se ptáti jejich ředitelů, úředníků, organisátorů. Uvidíte tu krásné diagramy, fotografie, filmy, referáty i trochu publikací, jež vzbuzují dojem veliké práce a velikého výsledku. Ale chcete-li míti dobrý názor, ptejte se těch, kterých se sociální péče má týkati, lidí sociálně slabých; zeptejte se, jak se jim opatřují malé, zdravé a levné byty, a kolik z nich bez protekce a peněz takový byt dostalo a kolik jich bydlí hůře než zvěř. Ptejte se starých lidí, neschopných práce, kolik z nich je umístěno v chudobincích a kolik se jich tluče bez pomoci a bez chleba; ptejte se mrzáků, slepců, hluchoněmých, kolik jich může býti opatřeno v ústavech neb rodinách; ptejte se lidí v horách, mají-li zabezpečenu aspoň pomoc lékařskou a babickou; ptejte se vdov a sirotků, lidí bez vlastní viny práce neschopných, dostane-li se jim všem takové pomoci, aby mohli holý život zachránit; ptejte se — — — ne, nelze toho všeho vypočítat: pod povrchem roztahuje se stále černá, nemilosrdná bída, a ze všech lidí, kteří pomoci strašně potřebují, dostane se jí stále jen zcela mizivému zlomku. Není odboru sociální péče, jenž mohl by prohlásiti, že plní svůj úkol docela neb z velké části.

Quantum satis — kolik třeba — to by znamenalo, odstranit bídu v š e c k u. A to asi nikdy nebude možné. Ale je možno tomuto ideálu se přiblížiti: měl jsem dojem hlavně v malých severských státech — Norsku a Dánsku — i ve Švýcařích, že tam jsou tomu velmi blízcí; i v některých krajích Německa. U nás se děsíme nákladů, kterých by to vyžadovalo: myslím, že tu děláme hlavně tu chybu, že počítáme jen s tím, že se ta všecka bída zmůže jen penězi: a v tom je základní omyl.

II.

Měl bych některé námítky proti způsobu, jak se u nás sociální péče začala organisovati. Není snad odboru veřejné správy, který by se hodil méně k zbyrokratisování. Vidím, že ustanovuje se mnoho personálu úřednického, a že se posílají často mezi lid bez dostatečné kvalifikace, průpravy, a hlavně — bez soucitu a lásky ke své práci. Vidím, že tato byrokratická organizace pohlcuje velikou část nákladů, věnovaných na sociální péči; v některých velikých korporacích až třetinu, na úkor pomoci lidem potřebným. Vidím, že se o lidech pomoci potřebných sepisují dlouhé protokoly, že se mladí, nezkušení lidé velice důkladně prohrabávají jejich bídou, že ti ubozí lidé musí na sebe pověděti všechno, i to, zač se stydí, a že ty popsané papíry pak leží v registraturách, a znamenají často jediný výkon sociální péče.

Má zkušenost je ta, že, máme-li opravdu pomoci, musíme získati důvěry těch, kterým chceme pomoci. A to je věc svrchovaně obtížná, vyžadující veliké opatrnosti, zkušenosti, znalosti lidí a taktu. Zdá se mi, že pro tuto práci málokdy se hodí lidé, kteří jakživi žádně bída a starosti neprodělali. Těžko také získá důvěry osoba, jež přijede nastrojena v automobilu; ba, těžko získá důvěry osoba, o níž tito lidé dobře vědí, že je za tuto práci dobře placena a z ní živa. Ještě nejspíše se to podaří lidem stejných vrstev společenských, příbuzného neb stejného zaměstnání, zvyků, způsobu života. Uvedu jeden názorný příklad:

Chtěli jsme v Praze zříditi poradnu pro alkoholiky; ve Vídni jich mají 22, a zaslechl jsem, že tam jeden lékař zařídil zvláštní typ takové poradny; poslali jsme tam mladého psychiatra pro věc nadšeného, a ten referoval: Jeden starší policejní lékař vídeňský si spočetl, že většina zločinů a přestupků je působena alkoholismem; že blázince plní z polovice alkoholikové. Poznal po marných pokusech, že jakékoliv individuální poučování a domlouvání je marno, a zařídil věci takto: Alkoholik dostane od policie obsílku, aby se v sobotu večer dostavil se svou manželkou. Většina přijde, a nalezne shromáždění asi 50—60 lidí; na vyzvání řídicího lékaře vypravuje některý z nich, jak dříve pil, co vše tropil, jak se z toho vyléčil, co teď ušetří, jak je to jiné v rodině, s dětmi, se ženou, s majetkem. Pak někteří přihlašují své úspory, ukládají si je v poradně, referují, jak už mohli obléci děti, koupiti si radio, nábytek, jak je to teď lepší s jejich zdravím atd. Pak celá společnost i s doktorem jde do restaurace, kde — ovšem bez alkoholu — společně levně pověčeří, vyslechne nějaký zábavný program, a v 10 hodin vše jde domů; při tom vždy každého nováčka doprovází jeden pevný člen — jsou to skoro všichni zuřiví abstinenti, nenávidící alkohol, jenž je přivedl na kraj zkázy, a zanícení pro svůj úkol — domů, aby nikam už nezašel. A každý nováček je prikázán do péče jednomu na víru obrácenému, který ho musí denně navštívit a dáti pozor, aby nepil; pod dozorem zůstává nový člen, pokud z něho není spolehlivý odpadlík od alkoholu. Takto vedena, stojí poradna pramálo peněz, a má znamenité výsledky: polovička všech nově přišedších se úplně vyléčí. Za důležitý moment považuje se, aby ten člen, jemuž se svěří nováček, byl stejného neb příbuzného zaměstnání: dělník k dělníkovi, řemeslník k řemeslníkovi, student k studentovi. Ovšem celá tíha práce a úspěchy poradny leží v rukou řídicího lékaře, jenž je jistě zjevem výmínečným. — Obec vídeňská zřídila dle tohoto vzoru 22 poraden, jež řídí úředníci, komitety atd. dle známého vzoru: výsledky u všech daleko nedosahují toho, čeho dosahuje onen lékař.

Vypadá to víc jaksi evangelicky — dobrá to příležitost pro naše lidi v našich poměrech k úsměškům, kterým jsme neušli při plánu, dle tohoto vzoru také v Praze postupovati. A hle — na obsílku dostavilo se hned první sobotu 20 mužů, mnozí se ženami, a také dvě ženy samy, protože jich muži byli zrovna tak zpiti, že nemohli přijíti. Když se jim věc vyložila, nadšeně přijali; a mezi obyvatelstvem tohoto předměstí, zvláště mezi ženami, byla věc přijata téměř s nadšením.

Hle — příklad, kudy jíti. V sociální péči nikdy nebude platiti, že čím více personálu, tím více práce se udělá. Musíme pro tuto práci získati lid sám. Nevěděl bych, proč by to, co je možno u alkoholiků, nebylo možno i v jiných oborech sociální péče: z matky, kterou jsme vychovali v poradně, jak má s kojencem zacházeti, a která vidí jasně, jak to děcku prospívá, stane se vášnivá ředitelka zásad jí vštípených; a ona spíše najde cestu, jak přesvědčiti dvě tři mladé matky u nich v domě, jak s kojencem zacházeti, než placená síla, která dítě sama neměla a naučila se těm věcem jenom z knih. A tak i v jiných oborech sociální péče.

Bude vždy třeba jistých větších center sociální péče, zařízených skoro byrokraticky; jejich účelem bude hlavně účelná organizace péče, výchova lidu i personálu, intenzivní propagace a dozor nad prováděním.

Pro tato centra, jež si představuji pro veliké oblasti, měli by býti vybíráni lidé co nejpéčlivěji, a posílání sem lidé nejlépe kvalifikovaní a věci dokonale znalí. Ale v drobné práci samotné bude třeba od systému placených sil upustiti — předně proto, že se tím ušetří ohromné peníze, za druhé proto, že je to systém pro tuto práci naprosto pochybený. Je ovšem třeba, aby práci v obci někdo řídil. Ale nemusí to býti člověk, jehož je to výhradním zaměstnáním.

Jest pamatovati na udržení a co největší sesílení t. zv. dobrovolné péče, t. j. pomoc dobrovolným organizacím, spolupracujícím na díle sociální péče: příští spolupráce občanstva může jen na nich býti založena.

Není možno, v sociální péči považovati člověka pomoci potřebného za pouhý objekt úřadování. A výsledky nebudou potud valné, pokud úřadování bude zatlačovati humanitu, které zdá se v dnešní sociální péči ubývati. Neboť máme-li dospěti ke »quantum ratis«, musíme připojiti nutně i »dosis maxima« — humanity.

Eda Cenek:

Velké či malé město!

Na setiny procenta to sice neuhádnou, ale je možné, že 50% obyvatel velkého města řekne: dobře je nám tuto býti. A zase druhých 50% poví: jděte nám k šípku s velkými městy, daleko lepší, rušnější, čilejší je život v malém městě. Ovšem nelze vyloučit jen tak z diskuse obyvatele malých měst, kteří se rovněž dělí z 50% na chválu malého města a z 50% na chválu velkého města, takže je tu hrozivá situace pro toho, kdo je postaven před úkol hájiti to či ono, jak se to stalo při řečnických zápasech na brněnské technice před čtyřmi lety. Byli tu dva a dva řečníci, pro a proti, prostudovali si důkladně materiál a značně ztrémovaní postavili se na řečniště. Jury tvořili páni profesori a dva posluchači. Aula byla naplněna do posledního místečka, bylo zřejmo, že řečnické zápasy, myšlenka profesora Lista, vzbudily nejširší zájem v obci techniků. Řečnická lhůta stanovena na patnáct minut, při šestnácté upozornil předsedající profesor Vl. Novák po prvé, při sedmácté po druhé a při osmácté odňal slovo. A ceny byly dvě: pro obhájce velkého města dukát a pro obhájce malého rovněž. O to, kdo má začít a pro který směr, se metal los. Prohrál (prohrál, protože nejhorší posici měl právě prvý) posluchač IV. ročníku, hájící velké město.

Pravil: lépe řečeno četl přednášku:

Snadno lze přirovnati problém velkého či malého města k problému výroby seriové či kusové. Už z tohoto přirovnání musí uznat každý řádný technik, že velké město je v ohromné výhodě vůči malému. Tu jsou pohromadě průmyslové podniky, nikdo nemá daleko ke svému krejčímu, dodavateli poživatin, každý má divadlo, vodovod, nemocnici, tramvay, lépe se pečuje o jeho zdraví kropením ulic, všechny úřady, konsuláty atd., má po ruce. Naproti tomu malé město je zamořeno maloměstáctvím, každý ví všechno o druhém, rozšiřují se klepy a to není bezvýznamné pro psychologii měšťanstva malých měst. Malé město nemá možnosti kulturních vztahů s vysokým světem, je jaksi zastrčeno. Centralisace má velký význam! Co to znamená, řeknu-li na příklad Praha a potom dejme tomu

Chrudim nebo Slavkov! To je jako když Ford dělá čtyři tisíce automobilů za den, a autosprávkárna má celý den co dělat, aby opravila panu Sprattovi auto z druhé ruky! Je nesčíslný počet důkazů, které opravňují vlivné činitele k stálému podporování vzrůstu velkých měst. Ty důkazy jsou tak samozřejmé, že není nutno opět a opět je opakovati. Řečník se těší, že jeho protivník, hájící malé město, jistě tak učiní pouze z nutnosti, ale jinak, že by velice rád mluvil jako on — pro velké město. Protivníková řeč, za to ručí, nepůjde od srdce.

Los padl nyní na mne. Několik dnů před tím jsem studoval celou literaturu v universitní knihovně a na stupni stojím s nadřzenou řečí. Byla účinkem slabá. Jen v závěru jsem se pokusil zeslabit vývody svého předchůdce.

Třetí (pro velké město) měl již pathos, měl gesto, zesílil důkazy svého spolubojovníka, a zdálo se, že není dnes jinak na světě možné, než zřízovat veliká města, a pokud možno ohromně veliká města, aby to stálo už za to! Jury už povážlivě pokyvovala hlavami, jak pádné a hrozné jsou ty důkazy. Propagace měst je nesmírně významná! O New Yorku ví každé malé dítě na celé zeměkouli, ale o nějakém dvacetitisícovém městě sotva ti, v jehož vlasti město leží. Milionové město má organizaci, rychlost, tempo, ruch, děj, a na tom stojí XX. století. Dnešní společnost tvoří opravdovou společnost lidí, denně se stýkajících, v nejužším vztahu navzájem stojících, dnes tu musí být spolupráce, protože nové úkoly vyžadují ne jedinců, ale celku. A všechny statistiky o zločinnosti, o počtu tuberkulosních, o slaboších, které uvedl předchůdce, nemají valného významu. Končím drtivou otázkou: Bafa nebo mistr Kneip!?

Posluchači byli uneseni. Aplaus veliký.

Ale obyčejně kdo se směje naposled, směje se nejlépe.

Čtvrtý — pro malé město — vstoupil na tribunu a řečnil:

— Vážení! Bafa i Kneip! S tímto heslem vystupuji.

A v tomto znamení tróufám si obhájit pravdu, že daleko lépe je na světě býti malým městem nežli velikým. Ale jednoho jsem dosud neslyšel. Co to vlastně je malé a co velké. Je město s 50.000 obyvateli velké nebo malé? Co je město s 10.000 obyvateli? Také malé? Nu, nebude zle, řeknu-li, že tak asi 200.000 město je již veliké město, ve kterém jsou vysoké školy, veřejná čítárna se sty novinami a dvěma sty revue-mi, město se stálými divadly a aspoň deseti biografy, s městskou tramvají aspoň s čísly do 10, s automatickou telefonickou centrálou. To tak jsou asi charakteristické body, o něž lze opřít slovo velké pro město.

Uvedl znovu statistiky až ze středověku, jak se rozmáhala města, odkud pocházejí geniové, jaké prostředí dodává velkým městům-nemocnicím pacienty, co je to vlastně mlékárna, co je to tramway se stanoviska maloměšťáka, v niveč obrátil přirovnání Ford a velké město, protože přirovnání nikdy nemůže být důkazem. Jediné, co uznává, jsou důvody centralisace správy, ale je to moc špatné pro technika, musí-li jen pro podřadný celkem prvek správního řízení celého složitého mechanismu velkých měst obětovat zdraví, pohodlí a klid duševní, který velké město nemůže dát nikomu.

Ovšem, nejlepší je podívat se na skutečný stav, protože ani teorie není správná, ani praxe. Nejlepší je praktická teorie nebo teoretická praxe. Existují velká

města, ale je jich mizivý počet proti městům malým, jichž je habaděj. Hromadění lidí zavinuje procento trestaných vyšší než v městě malém. Tuberkulóza rádí více v nečistém vzduchu měst; tramway, husté obchody, nemocnice, divadla, kina, čítárny vznikly z potávků, nikoliv z nabídky! To je: bylo jich nutně potřeba! Proto nejsou v y h o d o u města, nýbrž nevýhodou, protože město na to doplácí. Atd. Ale jedno je jisto: budou velká města a budou malá města. Každý se na to jinak dívá; nelze činit radikální řezy, je-li rozum na svém místě, nepřipustí žádných b u d — a n e b o, nýbrž použije z jednoho i druhého lepších věcí a spojí je v jednu důkladnou.

Potom ještě šikovnou apostrofou se dotkl věhlasu jury, která ku podivu dosud neuplatnila ani hlasu pro ani proti v široké veřejnosti, jež se přece tak často dotazuje technických odborníků na jejich mínění v té či oné věci; pravděpodobně však jury nerozhodla se úplně ani pro velké ani pro malé město, jelikož taktéž uznává právo rozumu: v obou systémech jsou výhody i nevýhody, záleží na příští generaci, aby při budování měst vybrala si pouze ty výhody.

Ovšem, poslednímu už se nedalo oponovat. Porota udělila prvou cenu poslednímu.

Je možno dnes vést ne v rámci úzké poměrně školy technické, ale v rámci veřejnosti diskusi o velkých či malých městech? Je. Dosud možná snad se ani o této otázce vážně nepřemýšlelo. Nechává se vše růst samo. Numerus clausus pro přistěhovalectví do měst neexistuje. Nebylo ho zapotřebí? A teď se jeví důsledek toho v pražských ulicích, jež jsou někde ucpány vozy,auty, tramwayemi, že frekvence stojí pět minut na místě. Ovšem je jisté, že technik, architekt, elektrikář, právník, občan-úředník budou na otázku nahlížet různě. V čem se však shodnou? Že velké město má více vloh ničit naše zdraví — a to je něco, co nelze ničím nahradit! Snad by to měli mít na zřeteli všichni. Leda — že by příští veliká města (to je: veliký počet obyvatel) byla stavěna po vzoru malých měst, pokud se týče domů, zahrádek, hájků, parků, ale překonávající vše rozlehlostí desítek kilometrů. V kolmých ulicích by je projelo každé auto za několik minut. A zas: velké město by bylo potom vskutku: malé město. Čili: malé město je (dnes) ve výhodě proti velkému! . . .

F. C. Enders:

Plynové masky pro civilisty?

Svět nekráčí zcela slepě vstříc hrůzám příští války. Již v Bruselu zabývala se svého času mezinárodní konference otázkou, jak chrániti civilní obyvatelstvo proti modernímu prostředku válčení — otravnému plynu.

Prospěch těchto porad není přece jenom tak zcela neproblematický. V dnešní době brzdí ještě strach před plynovými útoky válečné nadšení. Podařilo-li by se nalézti spolehlivou ochranu civilních obyvatelů proti plynovým útokům, nebo vzniklo-li by přesvědčení, že zázemí v budoucí válce se nemusí obávatí otravných plynů, znamenalo by to prakticky nový popud k válce. Rozpaky bojovných vlád byly by tím odstraněny. Také humanita může býti methodou válečného zbrojení. S jistotou lze říci, že se válečný průmysl všech zemí s nadšením vrhne na toto nové obchodní odvětví, neboť zde lákají milionové zisky. Pravděpodobně počne následkem toho, dříve či později, mocná humaní propaganda pro nákup plynových masek pro obyvatelstvo.

Přece však i při nejrozkvetlejším obchodu plynovými maskami nebude dobře možno civilní obyvatelstvo opravdově chrániti. Nelze stále držeti pohotově počet účinných plynových masek pro milionový národ, nelze dítkám, nemocným neb slabým ženám dáti plynové masky, které značně stěžují dýchání, a potom konečně nelze rychle dorůstající mládeži vždy za několik měsíců nové masky přizpůsobovati. Nejdůležitějším důvodem však jest, že i přes veškerý pokrok techniky se dosud nepodařilo zkonstruovati filtr, který zůstává působivým i proti nejjemnějšímu, dráždivému plynu posledního vynálezu: potřebovali bychom jakýsi »universální filtr« — leda že by každý občan měl skříňku s několika speciálními filtry v zásobě, a v okamžiku nebezpečí byl uvědoměn, jakého plynu nepřítel užívá. Bohužel universální filtr není dosud vynalezen.

Na bruselské konferenci však nepřehlížely se tyto svízele, a groteskní plán plynových masek byl ponechán na dobu pozdější, a místo nich počla se propagovati stavba podzemních místností, jistých proti vnikání plynu. Avšak i tato myšlenka jest jen v určitých mezích proveditelná. Jakousi dobrou ochranou by bylo, kdyby každý dům měl takový velký prostor; to se však snáze řekne než-li provede. Každý takový prostor představoval by plynovou masku obrovských rozměrů a elektrický motor značné síly, který by čerstvý vzduch čerpal a upotřebený vyčerpával, nahrazoval by plíce. Při plynovém útoku musely by veškeré motory ve všech domech ohroženého města býti uvedeny v činnost. Musela by pro tento účel již v míru býti připravena elektrická centrála. Porucha, způsobená agentem nepřátelským krátce před plynovým útokem — a město jest zcela ztraceno. Jsou různé návrhy pro takové místnosti. Zpravidla však se nemá k tomu upotřebiti sklepů, nýbrž schodiště. Jelikož však nutno do protiplynového komplexu uzavřítí také místnost pro traviny a záchody, musela by se většina domů přestavěti. Jiný plán je pro komory, chránící před plynem v každém bytě zvlášť. A to by vyžadovalo ještě více stavebních změn a ještě silnějšího elektromotoru pro celý dům. Z pouličních ochranných místností — Rusové chtějí upravití k tomuto účelu biograpy, divadla a kostely — měli by výhodu jenom ti, kteří by v okamžiku útoku byli v blízkosti. Jelikož však moderní plynové útoky se podnikají zpravidla v noci, znamenalo by to, že by se v těchto veřejných prostorách ukryla pouze část obyvatelstva. Ostatně všechny navrhované ochrany zakládají se na špatných předpokladech. Podstatou moderního útoku jest překvapení a jeho cílem, v okamžiku vypovězení války, zamořiti plynem nejdůležitější průmyslová střediska nepřítelova. Musíme počítati s tím, že první plynové útoky by se podnikly dříve, než se většina civilního obyvatelstva doví o nepřátelství. Na aktivní ochranu vlastních létadel nelze se spolehnouti. Jelikož obránce neví směr nepřátelského útoku, bude poražen, rozdělí-li svoje síly ve snaze, stíhati bojovnými létadly nepřítel, který však může prováděti rychleji soustředěnější útok. Nerozdělí-li se však, bude moci chrániti pouze jedno místo, za to všude jinde přijde pozdě. Dovolil bych si skoro s jistotou předpověděti z čisté strategických důvodů, že se civilní obyvatelstvo nebude chrániti proti zamoření plynem létadly, nýbrž že bude hleděti, nepřátelská města také zamořiti plynem, že tedy nastane pustý závod ve vraždění obyvatelstva. Za to zaplatí lid životy. A čím více se národ dá ukolébati zdánlivou jistotou a čím více v dobré víře obětuje miliardy pro tento druh výzbroje, tím více bude trpěti. Ti všichni, kteří válku kují, dozajista si úkryty opatří, a ti, kteří s oblibou hrají velké vlastence za frontou, dovedou i tato nebezpečí nové války přemoci. Ale lid bude umíratí, poněvadž pro ten není žádná ochrana dosti působivá. Žádná konference o ochraně proti jedovatým plynům nedovede moderní válku učiniti mírnou. Válka používá prostředků, které jí technika skýtá. Žádná vláda, která jedinou šílenství války propadla,

nezřekne se z humánních důvodů prostředku, který jí slibuje vítězství. Proto existuje pouze jedna možnost válku humanisovat: to je odstraniti ji. (»Tagebuch«.)

POVOLÁNÍ A ZÁLIBY

Psychologie championa.

Rozmach sportu vychovává nový typ člověka. Typ silného jedince, krále ve své disciplíně, ideál všeobecně napodobovaný. Je jím sportovní champion.

Rozvoj tělesné kultury a rozmach všech sportů v posledních dvaceti letech probudil snahu po krajních, vrcholných výkonech a vynesl zároveň na svět celou pleiadu lidí, dosahujících těchto vrcholných výkonů. Jejich jména jsou obecně známa a uctívána. Jsou známy jejich životopisy, jejich příjmy, způsob trainingu, jejich rekordy, jejich ženy. Dnes není snad v celém civilisovaném světě člověka, který by nebyl slyšel o championu boxu, Američanu Gene Tunneyovi a jeho velikém soupeři a předchůdci, Jack Dempseyovi. Zrovna tak ví každý, že Suzana Lenglenová je největší championkou tenisu, která se kdy narodila, že Nurmi, finský champion v běhu na dlouhé vzdálenosti, zvaný člověk-stroj, je největším běžcem všech věků, že Arne Borg a Johnny Weissmüller jsou dvě největší hvězdy v plaveckém sportu a dva největší soupeřové zároveň. Každý ví, kdo je Charles Lindbergh. Neméně známá jsou jména hvězd v ostatních sportech. Tak na příklad jméno Gertrudy Ederlové, přemožitelky Kanálu a mnohonásobné světové rekordwoman v plavání, jméno amerického atleta, krále sprinterů a držitele několika světových rekordů, Charles Paddocka, dále jméno známého anglického automobilového závodníka, majora Segrava, krále volantu a tvůrce nového světového rekordu rychlostního výkonem 333 kilometrů v hodině. Stejně slavné je jméno Babe Rutha, mistra base-ballu, nejoblíbenější americké hry, Billy Tildena, mnohonásobného tenisového mistra Ameriky a světa a jeho soupeřů Lacosta, Cocheta a Borotry, slavného francouzského tenisového tria.

Je neuvěřitelné, jakou sílu mají výkony těchto championů na mládež a jak dovedou povzbudit k následování. Velký příklad toho máme ve Francii. Dokud Carpentier byl ještě velmi málo známým rohovníkem, dotud pěstován ve Francii boxing jen poskrovnu a primitivně. Jakmile se však Carpentier stal championem světa v lehkotěžké váze, jakmile se stal modlou Francouzů, nejzdatnějším reprezentantem jejich rasy, potírajícím pověst o její tělesné degeneraci, vyrostlo ve Francii rázem nepřehledné množství následovníků a ctitelů noble art. Stejně tomu bylo v Německu po úspěších slavného sprintera Houbena. Veškerá mládež vrhla se po jeho způsobu na běhání krátkých tratí a dnes má Německo v této disciplíně nejlepší lidi nejen v Evropě, ale snad i na celém světě, lidi, kteří mají největší naděje dobytí Německu na letošních olympických hrách vítězství. Vliv velikých hvězd na obecné mínění a na davový entuziasmus je v mnohých případech velmi cenný.

*

Je cesta k championátu různá podle druhu sportovního odvětví? Myslíme, že podstatně nikoliv. V každém případě je cestou velmi zdoluhavou, plnou práce, námahy a odříkání. Nestáčí, aby člověk se prostě spoléhal na své vrozené schopnosti. Vrozené schopnosti, byť byly sebe větší, jsou přece jen ve stavu primitivním, nedokonalém a je nutno je cílevědomým a programovým trainingem zdokonalovati, vyvíjeti. Jen tak je možno dospěti k vrcholné metě a na ní se udržeti.

Na většině lidí se pozná hned při prvních pokusech, zda mají schopnosti fyzické i duševní v dostatečném množství. Poznává se záhy jejich přirozený talent k jednotlivým oborům. Nikdy se však nemůže říci s nějakou určitostí, zda se stanou championy, neboť championem se člověk nerodí, championem se člověk stává a to po delším či kratším, ale rozhodně svědomitým, tvrdém a pravidelném trainingu.

Někdy se sice podaří silnému jedinci vyniknouti velmi záhy a jen za pomoci primitivních schopností dospěti vrcholné mety. Bez velké přípravy, bez programu. Ale případy ty jsou opravdu jen náhodné a abnormální a lidé ti jsou jenom meteory, které se objeví s překotnou rychlostí a nečekaností na sportovním nebi a stejně rychle zase zapadají. Jejich dráha je velmi krátká, jejich úspěch přechodný a náhodný. To se ukázalo v celé řadě případů. Roku 1920 podařilo se mladému Francouzi Guillemontovi vyhrát na pařížské olympiádě nečekaně běh na 5000 metrů a porazit pozdějšího největšího běžce, Fína Nurmiho, který ovšem nebyl ještě tehdy championem, ale který přece jen patřil za favorita. Vítězství Guillemontovo bylo nečekané a proto tím více opěvané, hlavně ve vlasti vítězově. Specialisté se rozhovořili širou o tomto výkonu. Slaven jako sportovní zázrak. Obecně pokládán za příštího světového rekordmana na tuto trať. Ale již nejbližší čas přinesl rozčarování. Ukázalo se, že úspěch Guillemontův konec konců byl jenom náhodný. Již nikdy nepodařilo se mu dosáhnouti ani zdaleka takového výkonu, jako na pařížské olympiádě. Jeho forma místo, aby stoupala, stála, neklesala-li, a on zmizel velmi záhy ze řady předních championů v běhu. A přece jeho přirozené schopnosti byly tak veliké, jeho svaly jako z ocele, silné a pružné, mohutný hrudník s plícemi a srdcem, jakých je velmi málo. Co mu však scházelo, byl mozek. Guillemont byl athletem bez programu, bez disciplíny, bez doktriny. Byl velikým talentem, ale nemohl se státi championem, poněvadž neměl dostatek disciplíny a neuměl si diktovati a poslouchati zároveň nezlomné předpisy životosprávy a racionálního trainingu, aby jeho svaly zůstaly krajně ohebné, svěží a pružné a aby poslouchaly na sebe menší popud.

Jiný příklad. V Londýně v roce 1921 dosáhne v boxingu malý Francouz, sotva patnáctiletý, pozoruhodného úspěchu. Londýňané o něm pějí chvalo zpěvy. Nazývají jej »the marvellous french school boy«. Je jím Fred Bretonel. Příštího roku dosáhne tento mladík pozoruhodných úspěchů ve Francii a o rok později dobývá championátu Evropy ve své váze k veliké radosti celé Francie. Čekají se od něho veliké výkony. Ale již následujícího roku jde forma mladého championa rychle dolů, a naděje Francouzů, kteří v něm viděli již druhého Carpentiera, rozplývají se velmi rychle. Příčina? Jako v případě prvém. Nedostatek disciplíny a morální síly.

Aby atlet mohl dosáhnouti vrcholného výkonu, je třeba, aby své tělo přivedl pravidelným a systematickým trainingem do dokonalé formy. Formou nerozumí se ovšem, jak z uvedených příkladů patrně, jenom dokonalá kondice svalová, nejdokonalejší a nejuplněnější výkon lidského stroje, rozumí se jí stejně vývin a zdokonalení kvalit duševních. Formou rozumí se dosažení vrcholné rovnováhy mezi oběma stránkami. Tato rovnováha je pravým a hlavním cílem sportu.

O jejím dosažení dala by se napsati celá kniha, v níž by zaujímala několik kapitol stať o racionálním vedení trainingu a jeho stupňování před každým větším utkáním championovým. Tu by si teprve laikové udělali představu o tom, co námahy, sebezapření a vůle je potřeba k tomu, aby člověk dosáhl vrcholného cíle. Nikdo z nezasevěných nedovede si představit, jakých duševních kvalit, jaké síly morální, jaké mozkové chladnokrevnosti je třeba k tomu, aby atlet v zápalu nejprudšího boje, v nejnebezpečnějších a nejkrutějších pro něho chvílích dovedl si uchovati chladný a jistý postřeh situace, jasný přehled boje,

klid. Musí pracovat jako dobře propočtený a postavený stroj, který ani při sebe větším přetížení nesmí vyjít z rovnováhy. Jeho centrum musí být přesně vyváženo, jeho ložiska musejí být z nejlepšího materiálu, aby nepodléhala škodlivým vlivům, vznikajícím z přepětí. Chlazení musí být dokonalé a postačující v každém případě. Žádná vnější událost, žádné vnější vlivy nesmějí jej pohánět a jeho chod znepravidlovat.

*

Hlavní podmínkou k dosažení úspěchů je rovnováha všech kvalit. Atlet musí být v první řadě normální. Jeho duševní i fyzické kvality mají být co nejvíce vyrovnané. Nesmí a také pravidelně nedosáhne vrcholného úspěchu jen díky své hrubé, přirozené síle. Jinak byl by nesporně abnormalitou. A každá abnormalita vede k výstřednostem.

Rychle a bez velikého úsilí dosažený úspěch opíjí, strhává a přivádí člověka pravidelně na chybnou cestu. Poznává příliš brzy opíjející nadšení úspěchu. Jeho mozek není na ně připraven, jako jeho svaly, poněvadž není tak vyspělý. Jeho svaly mu tedy diktuji a jeho mozek, jako slabší orgán, se jim podvoluje. Je jimi potlačován a musí jich být poslušen. To však je počátek konce. Svaly potřebují být bezpodmínečně ovládnuty a to velmi přísně. Nesmějí nikdy nabýti vrchu nad duší. Jinak jejich triumf je vlastně počátkem porážky.

Atlet musí svých úspěchů dosahovat tvrdým a systematickým trainingem. Musí v něm a v celé řadě tvrdých a vysilujících bojů poznati dokonale sebe, své schopnosti, aby se vyvaroval hlavních chyby — sebepřeceňování. Může si být vědom své síly a převahy, ale nesmí na to hřešit. Vědomí toto nesmí být také u něho probuzeno po jednom nebo dvou úspěších, často jen náhodně dosažených.

Jen po tuhém boji vítězství blaží. Jaká musí být na příklad radost rohovníka, když po mnoha kolech vyrovnaného, vyčerpávajícího boje, plného dramatických momentů, pozná náhle, že jeho soupeř již ochabuje a když podaří se mu posléze nad ním dokonale triumfovati. Jaké nadšení musí zaplaviti hrud běžcovu, když podaří se mu jíti po dlouhých minutách vyčerpávajícího běhu, bojovaného prsa na prsa, konečně před svého soupeře, jehož svaly již vydaly všecko a nyní povolují, ochabují!

Snad to nazvete barbarstvím, nízkými pudy, dědictvím po primitivním člověku. Ale tvrzení toto bude příznáním vaší slabosti. Bude příznáním vaší závisti. Bude též jakýmsi projevem strachu vaší slabosti u porovnání s největší silou. Ve skutečnosti jsou tyto radosti projevem veliké síly, a to fyzické zrovna tak jako duševní. Mohou snad být barbarstvím a vyvrcholiti až k bestialitě při jednostrannosti. Toho máme četné příklady. Extrémy jsou vždy nebezpečné, ve světě duševním jako tělesném.

Vzpomeňme jen historie velikých černých championů boxu Jack Johnsona a Battling Sikiho. Johnson byl černochem, jako každý jiný ještě než se stal championem světa těžké váhy a nejobávanějším člověkem ve svém sportu. Jakmile získal slávu a peníze, stal se z něho snad nejhorší černocho vůbec. Siki rovněž spil se rychlými úspěchy a penězi a domníval se, že je pánem země, jakmile se stal majitelem tisíců dolarů. Jeho kariéra byla velmi krátká. Skončil záhy ve vykríčené čtvrti new-yorské, zavražděn zákeřně několika ranami dýkou.

Jen přesné sebeovládání a sebeocnění dovede atleta povznést i udržeti na nejvyšší metě. Johnson a Siki byli vzory primitivních gladiatorů dřívějších. Vyšli z davu, byli jeho chvilkovým potěšením a zmizeli se scény, když nějaký červ usmyslil si dáti znamením palcem dolu. Moderní championi nejsou primitivními barbary. Jsou siláky nejen tělem, ale i duchem. Nejsou hříčkou nikomu ani pro nikoho. Jejich kvality duševní mohou mnohdy soutěžit s jejich kvalitami tělesnými. Nejsou již primitivy, ale

silnými jedinci s kulturou. Tak Nurmi, veliký finský champion běhu, je vysokoškolským posluchačem a žurnalistou. Švýcarský champion běhu Martin doktorem medicíny, slavný německý a světový champion běhu Peltzer je rovněž doktorem. Světový champion boxu všech kategorií studoval původně teologii, Tiger Flowers, champion světa střední váhy, byl knězem, a tak dále.

*

»Fair play« je cílem a základem pravé slávy sportovní. Proto také světový champion amatér bude vždy něčím vyšším, než champion profesionál, byť tento byl známější a slavenější. Atletu amatéra udělá slavným nejen jeho vrcholný výkon, ale i jeho idealismus. Championa-profesionála pak hlavně vedle jeho rekordního výkonu proslaví jeho peněžitý příjem. Obě tyto skutečnosti mají přitažlivost na určitou skupinu lidí. Champion profesionál bude vždy velikánem obdivovaným a slaveným, ale ideálem zůstane vždy jen champion-amatér.

Eddie.

DOBA A LIDÉ

Marcela Procházková:

Lid na periferii.

V minulých ročnících uveřejnili jsme již několik článků ze zkušeností sociální pracovnice, která se dostává do styku s nejobořším lidem na periferii. Zde malý doplněk.

Přišla k nám do poradny dívka asi 20 roků stará, na celou hořenou část těla ochrnutá. Na naše otázky nám vypravovala, že jednou, když šla z taneční zábavy domů, praštil ji nějaký muž před hospodou klackem do hlavy, takže zůstala ležet dlouhou dobu bez vědomí. O té době zůstala ochrnutá, sotva chodí a je duševně méněcenná. Nikdo se ani nenamáhal, aby vypátral, kdo jí to způsobil.

*

V jiné rodině otec vyhnal svoji 18letou dceru, protože se celé noci toulala a spala buď v cihelně nebo v létě u řeky pod mostem. Byla to však jeho nevlastní dcera. Vlastní otec děvčete, v domnění, že matka i dcera po porodu zemřely, odstěhoval se kamsi daleko a nikdy již o něm neuslyšely. Matka se pak podruhé provdala a o děvče se velice málo starala, takže děvče se po čase již vůbec nevracelo domů. Byla několikrát sebrána policií a několik dnů zavřena. Nyní již o ní vůbec nevědí, slyšeli prý jen povídat sousedky, že se utopila.

*

Při jedné návštěvě našla jsem maličký byt úplně zaplněný akváriemi. Těžko jsem mohla pochopit, že do tak maličkého pokojíka vešlo se ještě mimo dvě postele a malé přenosné harmonium tolik nádob s rybičkami všech možných barev a druhů. Byla to otcova záliba, za všechny svoje vydělané peníze kupoval zlaté rybičky, po práci se s nimi těšil, všechny znal, a každá měla své jméno. Bylo mu jedno, že rodina často neměla co jíst, a bylo potřebí veliké energie maminky, aby ho přinutila některou míň oblíbenou rybičku prodat.

*

Jinde zase matka o dítě se vůbec nestarala. Otec přivedl si do vlastní domácnosti jinou ženu, a matka chodila až k ránu domů úplně opilá. Nad dítětem slitovala se babička a vzala chlapečka k sobě. Sama však

byla 60 let stará, těžce nemocná a již 8 let upoutána na lůžko. Také dědeček nebyl zdravý a příliš v domácnosti nepomáhal. Chlapec, 6letý, musel často uklídit, a někdy i uvařit. V bytě bylo plno špíny a nepořádku a hrozného zápachu, protože babičce uhnívaly obě nohy.

*

Na ulici potkaly jsme otce s 2 dětmi. Otec i děti zabalené v hadrách a úplně vyhladovělé. Rodina žije bez bytu jenom v cihelně u pece, v těch hrozných mrazech úplně bez halěře. Kojenec, zabalený v hadrech, s hubenými ručičkami a s podivným starým svraštělým obličejíčkem. Daly jsme jim mléko: rvaly se o ně jako psi a bylo vidět, že je jim vzácnou pochoutkou. Otec obyčejně ráno vezme dvě děti a odvádí je 3 hodiny pěšky do nejbližší ohřívárny, kde je nechává celý den a sám žebra. A večer pak se všichni zase vracejí zpět — domů — do cihelny.

*

Jindy potkaly jsme na ulici ženu, která nesla v náručí děcko, pokryté ošklivými boláky. Vypravovala nám, že také bydlela v cihelně u pece, ale muž ji vyhnal, protože žil se svojí nevlastní dcerou.

*

Žádosti, které dostáváme:

Já níže psaný!

Zdvořile žádám o přijetí mého syna do vašeho velectěného ústavu na s otavení Neb je hrozně sláb po nemoci. Sem chudý invalida a mám moc dětí nejstarší není ani 14 let a ještě nedělá. Sem spokojen když mám pro rodinu kafe a chleba, ale jen suchej. Ale kluk potřebuje jinačí výživu, po tak dlouhé nemoci. Mimo to mám jednotlivý byt tak, že ani ten vzduch mu nemůžu dát. Doufám laskavě, že moji prosbu vyslyšíte a vezmete ho do ústavu.

Předem vzávám dík otec invalida.

*

Vážená sestřičko!

Laskavě bych Vás prosila jestli mně neodmítnete. Na štědrý den se mě laskavě zase narodila černovlasá holčička už sedmá, a tak bych Vás prosila abyste jí šla laskavě za kmotříčku. Nám se to Vaše jméno tolik líbí a bude naší holčičce slušet budu psát až uklidím velikej román, ze života chudejch lidí, kterejch se nikdo neužívá.

V' ctě oddáná matka.

*

Já nížepsaný, prosím zdvořile abyste mně laskavě poslali někam holčičku, aby se vyléčila. Jsem nouzový dělník a vydělávám velice málo a mám 5 dětí. Jako rádnému otci záleží mně na rodině bych uhájil svoji rodinu od všech následků které by se dostavily. Žijeme v nedostatku a nouzi tak že jest celá moje rodina ohrožena. Dítka potřebují opravdu pomoc. Když přinesu za 14 dní vejplatu nevím kam dříve. Děti co mají pro všední den nosí i ve svátek. Od svého mládí bil jsem syrotkem a byl jsem pořád u cizích lidí. Moje manželka také byla syrotkem tak že jsme neměli ani halěře. Jak bylo se mnou nakládáno bez otce a matky nechci popisovat z lítosti. Opravdově jeden by sešlel ze všeho. Dítka potřebují oděv a obuvi otec a matka až co zbude. Jsem rozhořčen nad tím až k zoufalství. Je to opravdu k pláči, když se nikdo po takových drobných pracujících vrstvách nepohlídne. Ano, byl by to román, když bych měl vše dopodrobna vypisovati.

Prosím, vemte laskavě tuto věc na vědomí a uvažujte, jak s tím naložiti.

OTÁZKY A ODPOVĚDI

Daňová otázka.

Velevážený pane redaktore!

Nezdá se snad i Vám, že naše daňová reforma jest trochu v rozporu s často používaným heslem »pracovat a šetřit?« Já osobně se prozatím nemohu tohoto dojmu zbavit a snad byste mi mohl vyložit trochu blíže event. i Vaš názor na tuto okolnost: Když to, co vydělám, všechno do halěře utratím, tak platím z příjmu daň jen jedenkrát. Avšak, když něco z mého výdělku ušetřím a dám třeba do banky, musím platit již vlastně z mého jediného příjmu daně dvakrát a to za prvé daň z celého mého jediného příjmu a za druhé mi již banka sama sráží z úroků, které mé úspory (již jednou zdaněné) nesou, další poplatky a daně, takže platím nesporně z jediného příjmu daně již podruhé.

O konečně, když nyní v daňovém priznání uvedu výnos úroků z mých úspor, z kterých jsem daně již zase platil, připočítávají se tyto úroky znovu ještě k mému pevnému příjmu a budou dle všeho zase ještě jednou zdaněny (již třetí zdanění jediného příjmu), neboť se jejich připočtením zvýší přirozeně základna pro vyměření daně, přes to, že tyto úroky nejsou žádným mým novým příjmem, který by nebyl zdaněn, nýbrž vyplývají jen z mých úspor z jediného příjmu, který stejně sám o sobě podléhá již plnému zdanění.

A tak si tedy myslím, že za těchto poměrů se má u nás vlastně nejlépe ten, kdo vše utratí a ničeho neuloží, neboť konec konců ten vlastně právě ušetří, když platí ze stejného jediného a pevného příjmu jako já mám, daně jen jedenkrát, a já vlastně třikrát. Tomuto pak přece zbude nesporně ve vlastní kapse moje druhé a třetí zdanění.

Byl bych Vám tudíž povděčen, kdybyste mi mohl objasniti dnešní pojem šetření a zásady daňové morálky trochu více, než si je vykládám sám.

Váš

J. M., Žižkov.

*

V tomto výkladu daňových ustanovení je jistý omyl. Předem není pravda, že Vaš příjem se Vám zdaňuje dvakrát tím, že jednou z něho platíte daň důchodovou (z příjmu) a podruhé Vám sráží banka z úroků další daň. Tato další daň není už z Vašeho příjmu, nýbrž z nového důchodu, jenž Vám vzniká právě tím, že jste své úspory dal do banky. Tato druhá daň se platí jen z úroků, tedy z důchodu úplně nového. V dalším ovšem máte pravdu, že tyto úroky se Vám při vyměření daně důchodové připočtou k ostatnímu Vašemu příjmu a jsou tedy důchodovou daní také zatíženy, ačkoli banka už před tím z nich strhla tak zvanou daň rentovou. Třeba ovšem uvážit, že tento nový důchod, který Vám vzešel z té prosté okolnosti, že jste vložil určitou částku do banky, se liší svou povahou velmi výrazně od Vašeho normálního důchodu, to jest platu. Vaš plat je důchodem z práce, Vaše úroky jsou důchodem bez práce, proto ono dvojí hodnocení. Finanční správa vychází z názoru, že důchod z práce je možno zatížit méně než důchod bez práce, důchod z jiných pramenů. Tato zásada je v daňové reformě provedena celkem dosti důsledně, pokud ovšem to jde při složitosti důchodových poměrů.

Máte ovšem pravdu, že ten, kdo svoje úspory neukládá, ujde zdanění úroků. Ve skutečnosti však částka, ktedou daň úroky postihne, je poměrně tak nepatrná, že pro šetrného člověka nemůže být tak rozhodnou, aby se šetření vůbec vzdal. To je právě tak, jako by měl někdo možnost dvojího výdělku, jedno-

ho menšího a druhého většího, mezi nimiž si může vybrat. Domníváme se, že nebude člověka, který by odmítl možnost většího výdělků jen z toho důvodu, že z tohoto většího výdělků by platil větší daň.

K.

D O P I S Y

Kritik o kritice.

Milý Peroutko,

v 5. čísle Přítomnosti napsal jste stat, v níž si stěžujete do úpadku kritiky u nás. Máte pravdu. Kritika u nás upadla. Ale i literatura — mimo drama — je slabší než bývala před válkou. Střední úroveň stoupla, ale silných nových osobností není ani v literatuře ani v kritice. Opravdu mdlí píši o mdlých. Není sporu o tom, že v takovém položení je silného kritika více třeba než jindy. Ale není ho. Bohužel tu nepomohou vzdechy a výčitky. Z mladých lidí, kteří píší o umění, je mnoho těch, jimž nechybí dobrá vůle, vzdělání, píle. Ale co naplat? Vzdělání a slušnost nečiní ještě talent. Talentu není, životní síly, osobnosti. A bez toho daleko nedojdeme.

Nepátráte po příčinách tohoto poklesu. Ani já nechci pátrati, ač by bylo možno celkem říci, že u nás všechna literatura ztratila mnoho na vážné společenské funkci. Proto, že je slabá? Nebo je slabá proto, že jí doba není příznivá? Vedlo by daleko, kdybychom chtěli přesně zjistit příčiny. Tato poznámka platí jen některým konkrétním zjevům, v nichž vidíte příznaky, ne-li příčiny úpadku.

Nejprve polemizujete se slohem našich nakladatelských časopisů, kde jeden píše o druhém a každý o sobě a kde mladé nicůtky s žertovnou skromností se v podstatě krutě nafukují. Bylo již na čase, aby se řeklo, že tento zlozvyk je ohavný a nevkusný a že jen snižuje vážnost literatury, ač stupňuje její odbyt. Tato kultura žvanivosti, osobivosti a rozžvatlávání problémů lehkým perem hrozí se státi nebezpečím. Opravdu nám není nic do toho, co který literární zajíc obědvá.

Vážnějšího dosahu jest námitka, kterou máte proti přemíře společenských styků mezi autory a kritiky. Jmenujete Pen-club, ale mohl byste jmenovat i jiná sdružení. V posledním čísle jmenoval jste i Dramatický svaz jako jeden z nezdravých zjevů. »Kritik, který by prudce odmítl autora, jenž s ním chodí do jedné společnosti, připadal by si nepochybně jako nezdvořák a nevychovanec. Pen-club sblízuje i to, co by mělo zůstat od sebe jako oheň o voda«, pravíte. Zde jste načal otázku, která je již dlouho ve vzduchu a je hodna toho, aby se o ní něco řeklo. V podstatě je to otázka: má kritik chodit volně mezi lidmi, nebo má dávat pozor, aby se nesešel s někým, s kým se bude za čas kriticky zabývat?

Jsou různé temperamenty literární i soukromé. Jsou kritikové, kteří jsou i v životě škarohlídy. Jsou jiní, kteří jsou tvory milými a přátelskými ve společnosti i v kritice. A ještě jiní, kteří jsou veselí a něžní v soukromí, avšak jak se chopí péra, neznají bratra, poněvadž je jim hrůzou nepsat pravdu, nebo celou pravdu a cítili by se pošpiněni, kdyby zalhávali to, co cítí.

Přes to jest jisto, že osobní styk má jistý vliv na každého. Není na světě tvora tak kamenného, aby na něj aspoň trochu nepůsobilo, zná-li autora, herce, herečku osobně a je-li s nimi v dobrých stycích. Něco uváže, a kdo praví opak, nemluví pravdu. Byť to byla jen změna nuance, umístění epitheta, škrtnutý vtíp, potlačené jedovaté zrnko — něco zůstane. Patří to k životu, že nemůže být nikdo stoprocentně objektivní. Kritiku píše

kritik o lidech a podléhá ve své činnosti lidským vznětům, silám i slabostem. Ostatně není ani nutno znáti se osobně. Stačí fotografie se svou fysiognomickou působností. Stačí představiti si autora jako osobu — každý si za dílem představuje autora trochu fysicky. Stačí vidět herce nebo herečku na scéně jako skutečný zjev — každý podléhá účinkům fysické příbuznosti nebo fysického nepřátelství. Herečka, která jest posuzujícímu sexuální typem cizí, ne-li nepřátelská, je při stejných objektivně uměleckých měřítcích v nevýhodě proti té herečce, která — byť bezděky a proti vůli — vyvolává sexuální příbuznost. To je marné, k plnému potlačení této, často podvědomé působivosti nestačí lidská síla a v tomto smyslu úplná objektivita není možná. (A snad ani není žádoucí.)

Je-li si kritik tedy vědom jisté míry vlivu, plynoucího z každého osobního styku, má se stáhnouti do ulíty a utíkat před lidmi, jež bude »souditi«, jako zajíc? Tomu, jenž je poustevník, není to za těžko. Ale ten, který je člověk veselý a společenský? Nemá chodit na ulici? Má utéci ze společnosti, kde se očitne herečka, o níž bude zítra psát? Má se vyhýbati společnosti, kde se mluví právě o věcech, které ho nejvíce zajímají a jimiž se právě obírá? Jak se mu podaří poznati na př. psychologii hercovu, nezná-li také trochu herce ze života, »ze zadu«, jak se říká? Myslím, že bychom příliš žádali po kritikovi, kdybychom z něho chtěli udělat takového mroze, takového kantorského protivu, takového mořského starce.

Jako obyčejně je otázka prakticky mnohem jednodušší, než se zdá v theorii. Jakkoliv lze připustiti onu míru vlivu, již má každý osobní styk bez výjimky na každého, jest možno říci, že toto procento nespravedlnosti jest u silné a opravdové kritické osobnosti dosti nepatrné a že by nebylo vyváženo újmou, již by kritik doznal odsouzením do samoty. Vše závisí na lidech. Víme ze zkušenosti, že nejosobnější, nejméně objektivní a nejméně spravedlivý jest v Čechách kritik, který se společensky nestýká s nikým a nikoho nevyhledává; jen se dá vyhledávat. Na druhé straně jest mi znám příklad, kde kritik, společensky velmi živý, který se málo kdy mračí a zejména na ženy nikdy nevrčí, jest u zasvěcenců skoro proslulý snahou po největší míře lidské objektivnosti. Vešlo o něm ve známost, že s dobrým kamarádem probděl při víně noc a týž den nenechal, píše kritiku, v jeho díle kámen na kameni. Spravedliví přátelé i nepřátelé si na tuto objektivitu — relativní, jako vše v životě — zvykli tolik, že nic jiného od něho neočekávali. A proto ho ani nepovažovala za nezdvořáka a nevychovance herečka, jejíž polibky ani docela neuschly na jeho rtech ve chvíli, kdy psal o ní nepřilíh příznivou analýsu. (Tyto poslední případy jsou ostatně složité a nedoporučují se k napodobení.)

Každý má přátele a nepřátele; literární i osobní, leckde je to spojeno. Jde jen o to, aby přátelství byla uzavírána z opravdové vnitřní příbuznosti a ne pro šplhání nebo konjunkturu. Osobnost jiných přátelství neuzavírá. Pak není přátelství jen věcí osobní, nýbrž i hodnotou, platnou objektivně. Celý muž má jen ty přátele, jichž si cení i objektivně. Bylo by hanbou, aby se cítil plný kritik tak slabým člověkem, že by se bál přátelství a osobního styku jen z toho důvodu, že bude ovlivněn. Taková chuděrka není celý muž. Celý muž, řekl Nietzsche, má právě v příteli svého nejnebezpečnějšího nepřítele.

Záleží na osobních a mravních kvalitách, ne na styku. Opravdový kritik neztratí v Penclubu mnoho ze své neodvislosti a průbojnosti. (V nejhorších případech snad zmírní trochu ton, ale to není tak velká škoda.) Ten, kdo za mnoho nestojí, nezíská kritické síly, ztráví-li svůj život v poustevně... Horší než zajetí společenské, jest zajetí ve škatulkách, neživotných a vyčtených heslech, zajetí mrtvých nervů, neživotné obraznosti a z toho plynoucí modloslužebnické školám, heslům, klikám, zajetí zakřivené a ubledlé osobnosti, která se bojí stát na svých

nohou... Vnitřní korupce jen zřídka přichází z venku, nejčastěji zevnitř.

V šestém sešitě rozšířil jste své výtky i na Dramatický svaz, který prý také zaviňuje ochabnutí naší kritiky proto, že divadelní kritik kritizuje hru svého kolegy s vědomím, že v dohledné době půjde kolega kritizovat hru jeho. I zde máte pravdu theoreticky, ale nemáte pravdu pro praxi. V Berlíně je opravdu kritikům zakázáno, aby dali provozovat své kusy ve městě, kde působí. To je ideální. Pro praxi u nás je však neuskutečnitelno, aby se dramatictí autoři, kteří většinou píšou jeden kus za jeden nebo dva roky, zřekli proto vůbec divadelní kritiky a to z toho důvodu — že je v Čechách nedostatek dramatických kritiků. Nevím, kdo by rovnocenně zastal místo, které by Fischer, Hilbert, Konrád opustili. Není tu kvalifikovaných lidí. Kdyby autoři odešli, upadla by silně i kritika dramatická, poměrně nejlepší součást naší kritiky vůbec. Nepřípustno ovšem je, že jest divadelním kritikem i aktivní divadelní režisér — to už jde příliš daleko, neboť působení na prknech je mnohem více obchodní věcí, než napsat za několik let drama. Bližší poznání nás učí, že skoro všichni členové Svazu píšou o svých družích krajně odmítavě, kde se věc nezdařila, a lze dokázat, že skoro všichni členové měli spolu vzájemně velmi kruté polemiky. Nespojuje je ani jednota směru jako v Čechách vzácně čistý zájem o obecný prospěch divadla — mohu to říci po značné zkušenosti a bez obav, že budu obviněn z nekritičnosti. Ostatně protidůkaz: nejosobivější kritik, který si důsledně libuje v tom, že nazývá bílé černým, hodnotu potírá a nicoty vyzdvihuje — Svazu nenavštěvuje. Naprosto nelze ze zkušenosti říci, že Dramatický svaz utápí umělecký soud v ovzduší společenského styku.

Snad plynou Vaše výtky společenským stykům mezi autory a kritiky z pravé české nedůvěry ke společenskosti vůbec. Víím, že sám nevlídností netrpíte, ale bezděky tu asi podléháte zbytečné české tíze. Vždyť je to příliš jasno, že ne společenské věci, ale velmi původní ochabnutí kritického nadání jest příčinou úpadku české kritiky. Ostatně se tato věc změní, až začnou literární kritiku psát ti povolání. Myslím, že to bude dost brzo. Neboť jsou tu značné talenty, kterým se jen nějak do věci nechtělo, nebo jsou jinak zaměstnáni — co o tom soudíte?

Váš

Jos. Křídíček.

*

Oktrojová historie.

Vážený pane kolego,

článkem »Náš Cicero« připravil jste mne o dlouhou tajenou radost. Donutil jste mne, abych dříve veřejně prohlásil to, co jsem si schovával pro vhodnější příležitost. Že totiž můj článek o změně volebního řádu v »Českém slově« neinspiroval dr. Beneš. S dr. Benešem jsem totiž, co jsem živ, nemluvil vůbec. Z jeho okolí s nikým o změně volebního řádu.

Velmi často a houževnatě mluvil jsem o změně volebního řádu s tehdejším svým chefem, red. Schwarzem. Ovšem, že stejně odvážně může red. Schwarz prohlásiti, že i jeho k tomu inspiroval Beneš, může-li totéž prohlašovati dokonce i dr. Kahánek. Žijeme v době působení dobrého ducha Nella.

Když se stále tvrdilo, že musí a musí se změnit volební řád a nikdo neříkal jak, sedl jsem si k tomu a vypočetl jsem, jaká by se musila udělat geometrie, aby nastal trvalý přesun národnostních sil v parlamentě. Bylo to absurdum, které jsem předložil, mělo-li se to stát bez oktroje, a o to mi šlo, že ty řeči o změně volebního řádu bez oktroje nemohou vésti k ničemu jinému, než k takovému absurdu. Ovšem za předpokladu, že nesáhne se k oktroji. To výslovně je v článku uvedeno a nevím, proč tedy

toho článku je užíváno jako dokladu o oktrojových snahách. Nebylo málo lidí, kteří pochopili účel mého článku takto: Takhle to s tou změnou volebního řádu bez oktroje nejde, a co pak tedy se vlastně skrývá za tou neuskutečnitelnou snahou měnit volební řád, když to bez oktroje nejde? Tu snahu jsem měl, ukázat, že bez oktroje to nejde a pohnout někoho, aby kápl tedy božskou a řekl, že chce tu změnu oktrojem.

Je-li tedy snaha prokazovat, že vše, co kde o změně volebního řádu bylo psáno, bylo inspirováno Benešem, mohu na to s nejčistším svědomím prohlásit, že můj článek nikoliv. To odvolávání se na změny volebního řádu je konečně řečí o pampeliškách tam, kde jde o býložravce, také někdy pampelišky požirající. Mluvílo se o změně volebního řádu, a v poradách s Gajdou, Hlaváčkem a Perkem pomyslelo se na zcela jiné věci.

V dokonale úctě

Rudolf Kepka,
redaktor.

NOVÉ KNIHY

H. Poulaille: Zrození míru. Román. Přeložil V. Kún. Nákladem »Pokroku«. — »Zrození míru« líčí konec války na francouzské frontě a návrat milionů mladých lidí z vojenského řemesla do civilního života. Byl to proces těžký. Místa byla obsazena, rodiny rozvráceny... (Cena Kč 15.—)

Pohádky Vlasty Buriana (Pouze pro dospělé). Ilustrováno V. Tittelbachem v sešitech. Cena sešitu Kč 2.80. Nákladem »Pokroku«.

Emil Vachek: Bidýlko. Humoristický román ze života žižkovského zloděje. Román bude zdramatisován a hrán na Národním divadle. Ilustroval Josef Čapek. Stran 400. Nákladem Sfinx — B. Janda — Praha.

Giorgio Vasari: Životopisy Leonarda da Vinci, Correggia, Raffaela. Životopisy tří slavných malířů italské renesance. Přeložil Frant. Petr. Stran 72. Ze sbírky »Životopisy umělců« od G. Vasariho. Nákladem O. Girgala, Praha XVI.

Kritika sionismu. Sborník. Nákl. Svazu Čechů-židů. Kč 10.—.

Thomas Mann: Smrt v Benátkách. Nový překlad z nejslavnějšího německého romanopisce moderní doby. Přeložil Rudolf Pazderník. Nakl. Kvasnička a Hampl, Praha-Vinohrady. Za Kč 16.—.

Dílo Uptonu Sinclaira bude vydávat od března pražská Družstevní práce. V pěti ročních svazcích vyjdou tu všechny romány amerického spisovatele, nejprve ty, které dosud přeloženy nebyly, později nová vydání knih přeložených. Jako první svazek vyjdou společenské romány *Silvie* a *Silvino manželství*. Na podzim vyjde zcela nový román *Boston*, který se zabývá známými událostmi ze září r. 1927. Při revisi starých překladů Sinclaira zjistil se fakt, že většina Sinclairových knih byla k nám překládána z němčiny nikoli z angličtiny, že překladatelé libovolně upravovali a zkracovali díla, takže mnohé mohutné svazky vyšly v Československu jako nepatrné knížky.

André Siegfried, profesor pařížské svobodné školy politických věd: *Amerika po světové válce.* Rozbor nejzajímavějších otázek Ameriky, jako je přistěhovalectví a prohibice, vylíčení případů, jako je pověstný proces daytonský i vyčerpávající výklad americké otázky měnové, dělnické, problému nízkých cen a vysokých mezd, orientace zahraničního obchodu a politiky atd. Nákladem »Orbisu«, Praha XII., Fochova tř. 62. Stran 370 za Kč 42.—.

Zachoval Jan: Přesvědčení. Občanské knihovny svazek 78. Vydalo Státní nakladatelství péčí ministerstva školství a národní osvěty. Cena Kč 1.50. Obsah: Co je pravda? Čím je pravda člověku? Výsledky vědeckého úsilí o pravdu. Hodnota a význam přesvědčení pro člověka. Úcta ku přesvědčení.